

תדש   TEVET   תאש
ROŠ CHODEŠ   ŠEVAT

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Obřízková zástěna, olej na plátně, 1764; ze sbírek ŽMP. K textu na str. 15.

INFORMÁCIA O VALNOM ZHROMAŽDENÍ

V nedeľu 18. októbra 2009 sa v Bratislave uskutočnilo Valné zhromaždenie slovenských židovských náboženských obcí (ŽNO). Delegáti si vypočuli správy o činnosti a aktivitách Ústredného zväzu ŽNO a organizácií, ktoré sú súčasťou ÚZ ŽNO (Celoslovenské stredisko sociálnej a zdravotnej pomoci, Dom dôchodcov Ohel David, Dokumentačné stredisko holokaustu, Nadácia Ezra). Pomerne dlhá diskusia sa sústredila prevažne na obsahlu správu revíznej komisie. Súčasťou rokovania Valného zhromaždenia bola aj voľba nových orgánov Ústredného zväzu židovských náboženských obcí (ÚZ ŽNO) v SR. Novým výkonným predsedom ÚZ ŽNO, sa stal Pavel Frankl (1949), ktorý dlhší čas úspešne vedie ŽNO v Žiline. Za podpredsedu bol zvolený Igor Rintel z bratislavskej ŽNO. Čestným predsedom je i nadalej Prof. Pavol Traubner, hovorcom Jaroslav Franek, funkcia riaditeľa kancelárie ÚZ ŽNO ostáva predbežne neobsadená.

Nový výkonný predseda v úvodnom vystupeňi označil za svoje priority revitalizáciu činnosti a života malých náboženských obcí, úsilie zapojiť do práce v ŽNO a ÚZ ŽNO mladšiu generáciu a v oblasti zahraničnej spolupráce sa chce sústrediť na spoluprácu so židovskými obcami a organizáciami v Českej republike, ktoré sú nám svojimi tradíciami aj problémami najbližšie. Činnosť ÚZ ŽNO aj jednotlivých ŽNO a židovských komunit kontinúálne pokračuje.

Jaroslav Franek
hovorca ÚZ ŽNO v SR

ZASEDÁNÍ RADY FŽO V ČR

Poslední letošní jednání rady Federace ŽO v ČR se uskutečnilo 2. prosince v Praze. Na programu bylo celkem šest bodů:

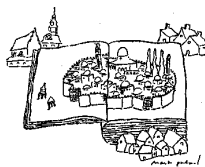
- 1/ Kontrola zápisu z 24. června 2009.
- 2/ Rozdělení daru ŽMP určeného k péči o židovské kulturní dědictví na rok 2010.
- 3/ Zpráva o plnění rozpočtu FŽO za prvních devět měsíců roku 2009.
- 4/ Projednání rozpočtu FŽO na rok 2010.
- 5/ Schválení kandidátů do správní rady a dozorčí rady Institutu odkazu šoa dle rozhodnutí prezidia.
- 6/ Různé.

Bod 2 – Návrh prezidia na rozdělení daru ŽMP určeného k péči o židovské kulturní dědictví na rok 2010.

Prezidium doporučilo z 23 milionů, které jsou k tomuto účelu v ŽMP k dispozici pro rok 2010, ponechat v rezervě 7,7 mil Kč.

První hlasování o celkové výši daru pro rok 2010 dle návrhu prezidia FŽO: použít 15,3 mil. Kč a 7,7 mil. ponechat jako rezervu pro další období.

AKTUALITY

Přítomno 33 členů rady; pro 26, proti 0, zdrželo se 7. **Návrh byl přijat.**

Dále se projednávalo rozdělení 15,3 mil. Kč. Návrh prezidia: FŽO – 9,3 mil. (vlastní rozpočet FŽO, *Roš chodeš* a Vrchní zemský rabinát), jednotlivé ŽO – 5 mil. a přidružené organizace (PO) – 1 mil. Kč.

Diskuze se týkala především klíče, podle kterého se dělí 1 mil. mezi PO. Protože existuje usnesení, které ho stanovuje, hlasovalo se vzhledem k návrhům na změnu tohoto klíče o revokaci příslušného usnesení: Pro 7, proti 15, zdrželo se 11.

Návrh na revokaci nebyl přijat.

Hlasování o návrhu prezidia na rozdělení 15,3 mil. Kč mezi ŽO a PO v roce 2010: Přítomno: 33 členů rady, pro 22, proti 5, zdrželo se 5. **Návrh byl přijat.**

Bod 3 – Zpráva o plnění rozpočtu FŽO za prvních devět měsíců roku 2009

Předseda FŽO seznámil přítomné s plněním rozpočtu FŽO. Rozpočet je čerpán plynule, příjmy i výdaje odpovídají plánovaným předpokladům. Za 9 měsíců je vyčerpáno cca 74 % rozpočtu; je zřejmé, že rozpočet 2009 bude dodržen.

Bod 4 – Projednání rozpočtu FŽO

Prezidium navrhlo rozpočet ve výši 39,488 mil. Kč. Z toho FŽO (ústředí, vrchní rabinát FŽO a *Roš chodeš* 11,025 mil. (z daru ŽMP 9,3 mil.); ŽO a PO 17,55 mil., údržba a oprava židovských památek 10,913 mil.

Hlasování o rozpočtu FŽO na rok 2010: Přítomno 33 členů rady; **rozpočet byl schválen všemi hlasy přítomných.**

Bod 5 – Schválení kandidátů do SR a DR Institutu odkazu šoa

Ministerstvo zahraničí požádalo Federaci o nominaci členů správní a dozorčí rady institutu. Vzhledem k časové tísni vybralo kandidáty prezidium, radě své rozhodnutí předkládá dodatečně ke schválení. Za FŽO byli navrženi a prezidiem schváleni ing.

Petr Papoušek za člena správní rady a dr. Tomáš Kraus za člena dozorčí rady.

Hlasování o schválení rozhodnutí prezidia: Přítomno 32 členů rady; pro 29, proti 0, zdrželi se 3. **Oba kandidáti schváleni.**

Bod 6 – Různé

Nominace zástupců FŽO do SR slovenské nadace EZRA: Hlasování o kandidátech bude probíhat na příští radě, termín pro nominaci dalších kandidátů vypíše prezidium.

Informace o dlouhodobém úsilí FŽO získat v rámci projektu Revitalizace prostředky z EU na záchranu a využití židovských památek v ČR: žádost je podána.

Bývalý dům Kollinerových v Teplicích: smlouvy budou do konce roku podepsány a peníze bývalým vlastníkům jako dar ŽO Teplice převedeny. *jd*

CHANUKIA V BÍLÉM DOMĚ

V úterý 1. prosince 2009 v 11 hodin převzala chargé d'affairs Velvyslanectví USA Mary Thompson-Jones v sídle Židovského muzea v Praze vzácný chanukový svícen. Tento jedinečný předmět (1873, výrobce Cyrill Schillberger, původně pravděpodobně věnovaný kongregaci v Prostějově) ozdobil během letošních oslav židovského svátku Chanuka reprezentační prostory Bílého domu.

Židovské muzeum v Praze chanukový svícen zapůjčilo na prosbu první dámy Spojených států Michelle Obamové, která v dubnu během oficiálního pobytu prezidenta USA Baracka Obamy v Praze navštívila pražské Židovské Město – Starý židovský hřbitov, Staronovou a Pinkasovu synagogu. *nh*

OBSAH

- Historie 20. století v kostce o práci Shoah Foundation Institute* **3**
Sidry na tento měsíc **4–5**
Chtěl jsem tu žít rozhovor s Bedřichem Utitzem **6–7**
Tisíce příběhů jednoho dětství o novém románu Amose Oze **8–9, 17**
iPhone po židovsku **11**
Amos Oz: Příběh o lásce a tmě (ukázka z románu) **10–11**
Konference Židé a Morava pošestnácté **12**
Fotograf Jan Reich (1942–2009) **13**
Čan: Básně, svazek třetí **14**
O nové výstavě v Galerii R. Guttmanna **15**
Hřbitov Na Malvazinkách **16**
Minulý rok ...a další události **18**
Izrael: Osady pod mrazem **19**
Kalendářium **20**
Zprávy z kultury, z obcí a ze světa **21–24**

Na počátku byl nápad amerického režiséra Stevena Spielberga: Poté, co dokončil práci na filmu *Schindlerův seznam*, byl tématem holokaustu zaujatý natolik, že se rozhodl iniciovat založení nadace, jejímž cílem by bylo shromažďovat videozáznamy rozhovorů s lidmi, kteří touto otřesnou zkušeností prošli. *Nadace Vizuelní historie přeživších šoa* (Survivors of the Shoah Visual History Foundation) vznikla roku 1994. Krátce poté začala práce na rozhovorech. Na kameru vypovídali nejen Židé, ale i další pronásledováni (homosexuálové, svědci Jehovovi, političtí vězni, romští pamětníci, přeživší programu eugeniky) a také účastníci soudů s válečnými zločinci, zachránci, lidé, kteří osvobodili koncentrační tábory. V průběhu několika let shromáždila nadace v 56 zemích světa téměř 52 000 videosvědectví natočených ve 32 jazycích.

V roce 2006 se původní nadace stala součástí College of Letters, Arts & Sciences na Univerzitě Jižní Kalifornie (USC) a přijala nové jméno: *Institut Nadace šoa pro vizuelní historii a vzdělávání při USC* (USC Shoah Foundation Institute for Visual History and Education). Tato změna názvu odráží rozšířené poslání institutu: překonávat jakékoli předsudky, netoleranci a fanatismus a utpínat, které způsobují, prostřednictvím vzdělávacího využití svědectví z archivu institutu. Za kamerou se tak díky spolupráci s organizací Ibuka objeví například přeživší genocidy Tutsiů ve Rwandě roku 1994. Na zachycení výpovědí je bohužel ještě řada dalších možných „adeptů“ – pamětníci útoků v Kosovu, v Dárfúru...

KDYŽ RASISMUS JE ZÁKON

Institut nabízí veřejný přístup k archivu interview (jedná se ovšem o placenou službu, zdarma je jen ve vybraných místech, jako je pražské Centrum Malach), ale i studijní stipendia v mnohých oblastech bádání. Institut a jeho partnerské organizace také využívají archiv k tvorbě vzdělávacích programů; slouží tak pedagogům, studentům a badatelům z celého světa.

Konkrétně: na adrese college.usc.edu/vhi/czech lze nalézt detailně vypracovaný návod v češtině, jak vést devadesátiminutovou výuku o rasové perzekuci Židů pomocí úryvků z natočených svědectví pamětníků. Jejím autorem je režisér Martin Šmok, který pro institut pořádá semináře právě o tom, jak takové vzpomínky v pedagogické práci využívat.

Ukázková hodina má název „Když rasismus je zákon“. Na jejím začátku mají studenti vyjmenovat činnosti, které denně dělají nejrady. Poté si mají představit, jak by tutéž činnost asi mohli dělat před sedmdesáti lety. Dostanou za úkol vyplnit podrobný dotazník týkající se rodinné historie, rodičů, prarodičů a probírá se, co takový dotazník znamenal pro lidi, kteří jej vyplňovali v roce 1940. Z videozáznamu k nim promluví například Hugo Pavel, bratr slavného spisovatele, a zavzpomíná na své rodiče a babičku, která se „chodila

Odtamtud je pošlou poměrně rychle – za půl hodiny, nejpozději do dvou dnů. Svědectví, která byla na vyžádání poslána, už v pražském archivu zůstávají.

Díky tomu jsem si mohla poslechnout například francouzsky vedené vzpomínky paní Aliny Edelmanové-Margolisové, manželky Marka Edelmana. Drobná žena s brýlemi, také účastnice odboje, také lékařka (ve Francii se angažovala např. v organizaci Lékaři bez hranic), vzpomíná na válečnou i poválečnou dobu a mluví i o tom, co ji definitivně přimělo odjet z komunistického Polska:

když spolužáci tloukli jejího syna, protože vypadal „tak židovský“ a nechodil na hodiny katolického náboženství. (O svém manželovi mnoho neřekne a nutno říci, že se na něj paní, která vede rozhovor, ani moc nevyptává. Dokonce se tazatelka po-

diví, když se Edelmanova žena zmínila o mezinárodní reakci, která následovala, když ho vyhodili z práce. Zde možná narážíme na omezené možnosti toho, když se svědectví pořizují ve větším množství: někdy asi není čas na podrobnou přípravu, na dotazy, které by vycházely ze studia konkrétního osudu člověka, se kterým se mluví.)

Zadáme-li do vyhledávače třeba Karel Polacek (bez diakritiky), označí nám archiv několik svědectví (každá výpověď je rozdělena do několika segmentů a můžeme si vybrat právě ten, který nás zajímá). Rodačka z Rychnova nad Kněžnou Hana Dobešová například rozpráví o průběhu perzekuce ve spisovatelově rodišti, o Poláčkových tereziánských přednáškách, v nichž měl „přípomínky, všelijaký, kterým se člověk někdy usmál, někdy vyvolaly slzy“.

V posledních letech se stále častěji mluví o tom, jak složité je dnešní mladé generaci zprostředkovat atmosféru nesvobody, předávat jim určitou historickou zkušenost. Je jisté, že jedna – a určitě hodně důležitá – cesta vede právě přes archiv výpovědí přeživších a semináře založené na besedách a ukázkách z těchto výpovědí. To v kombinaci s dokumentárním filmem, např. některým dílem z tetralogie Lukáše Příbyla *Zapomenuté transporty*, a se svědectvími lidí, které zasáhl režim komunistický, jak je sbírá společnost *Post Bellum*, už opravdu za něco vydá.

ALICE MARXOVÁ

(Důležité odkazy a kontakty: www.college.usc.edu/vhi; Malach centrum: *st-pá tel. č. 221 914 391 nebo 283 074 391; drahoukoupil@knih.mff.cuni.cz; Post Bellum: pametnaroda.cz; zapomenutetransparty.cz.*)

HISTORIE 20. STOLETÍ V KOSTCE

O práci USC Shoah Foundation Institute

do křesťanského kostela modlit k židovskému Pánubohu“, či herec Jan Skopeček (za války označený za „míšence druhého stupně“ a podle toho vězněný), který zase líčí, jak mu na sklonku války, když onemocněl a měl horečky, půjčil deku Oldřich Nový (vězněný za to, že jeho manželka byla Židovka), a tím mu možná zachránil život. Na projekt o rasové diskriminaci Židů pak mohou podle M. Šmoka navazovat výukové hodiny o dalších kapitolách z české historie: například o internaci, vraždění a deportacích německých civilistů po válce v rámci podobného skupinového vidění, jemuž propadl propagandou zmanipulovaný, tentokrát český dav.

CENTRUM VIZUÁLNÍ HISTORIE MALACH

Zmíněný archiv svědectví bude v České republice přístupný v *Centru vizuelní historie Malach* v budově Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy (Malostranské náměstí č. 25). Slavnostně bude otevřeno 29. ledna (**viz pozvánka na straně 22**).

Na stránkách archivu se lze orientovat velmi snadno: zadáním konkrétního jména či klíčového slova (v angličtině). Pro výběr klíčového slova existuje rozsáhlý a detailně vypracovaný slovník výrazů, které lze zadat. Okamžitě jsou dostupná svědectví v českém jazyce, a není jich málo. V letech 1994 až 1997 bylo v Čechách natočeno 566 rozhovorů, dalších 656 bylo natočeno na Slovensku. V archivu se nachází 4557 interview s pamětníky, kteří uvedli Československo jako místo svého narození. Svědectví pamětníků, kteří při rozhovoru česky nemluvili (ač se na území Československa narodili), je nutné objednat v sídle institutu, tedy v Los Angeles.

ŠEMOT 2M 1,1–6,1

Jeden z nepozoruhodnějších okamžiků při setkání Hospodina s Mojžíšem, které se odehrálo u hořícího keře, nastal, když Bůh instruoval Mojžíše, aby vyvedl Hebrejce z Egypta. Mojžíš chtěl vědět, co má říci svým krajanům, až se ho zeptají „jaké je jeho jméno“; a Hospodin odpověděl: „Jsem, který jsem.“ (2M 3,13)

Tak zní obvyklý překlad hebrejských slov *Ehje ašer ehje*. Takový překlad je i v souladu s Rambamovým vysvětlením, co takové prohlášení znamená: kořen slova *ehje* je *havaja*, což je výraz pro existenci, takže Hospodin vlastně Mojžíšovi řekne: Jsem zdrojem všeho, co existuje, jsem základ veškerého bytí. Jenže jednodušší a správnější překlad Božích slov by zněl: „Budu ten, který budu.“ Takto jim rozumí i rabi Jehuda ha-Levi, autor díla *Kuzari*. Z budoucího času dovozuje, že Hospodin se prohlašuje nikoli za Boha bytí, ale spíše za Boha toho, co se zrodí, nikoli za stvořitele existence, ale spíše tvůrce historie.

Naše sidra se zabývá právě rozdílem mezi Božím jménem, jak se objevuje v První knize Mojžíšově, a jménem, jak je popsáno v Knize druhé: „Potom mluvil Bůh k Mojžíšovi a řekl mu: Já jsem Hospodin (*jud, hej, vav, hej*). Zjevil se Abrahamovi, Jicchakovi a Jakobovi jako Bůh Všemohoucí (*kel šadaj*), avšak jménem svým JHVH jsem se jim nezjevil.“ (2M 6,2–3) Hlásky *jud, hej, vav, hej* doslova odkazují ke třetí osobě budoucího času, což znamená, že On způsobí, On uskuteční. *Ehje* je gramaticky první osoba tohoto Boha, jenž je tvůrcem počátků dějin. A jaký je hlavní rozdíl mezi Bohem stvoření a Bohem historie?

Stvoření bylo sólovým činem – Hospodin stvořil nejprve vesmír. Byl sám. Ale když se jedná o historické události, a především o nejvyšší vrchol dějin, jímž je vykoupění, Hospodin pracuje s jednotlivci a s národy, hlavně s národem izraelským. Naše liturgie tento rozdíl vnímá: když oslavujeme šabat, chválíme Hospodina, který „posvěcuje šabat“. Když je čas svátků, modlíme se k Hospodinu, který „posvěcuje Izrael a tuto dobu“. Šabat je součástí stvoření; svátky vznikly během historie v součinnosti Boha a národa Izraele. Šabat požehnal Hospodin sám, na počátku času, když odpočíval po stvoření světa; žádné židovské svátky by neexistovaly bez národa izraelského.

Rabi Mordechaj Alon z Jeruzaléma mě upozornil na fascinující interpretaci rava Mojžíše ben Chajima (1521–1593): Když

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Jakob na konci života žehná kmeni Dan, uzavírá řeč slovy „V pomoc tvou doufám,

Marc Chagall: *Hořící keř*, 1966.

Hospodine“ (1M 49,17). Obvykle se text překládá tak, že Jakob čeká na Hospodina, který nám pomůže, ale Ben Chajim posune význam slov takto: Hospodin čeká na pomoc od nás a skrze nás! Naše činy v dějinách nejenže dokončí neúplný svět, zdokonalí nedostatečnou společnost, ale dokonce mohou vykoupit samotného Všemohoucího z jeho exilu a odcizení.

Jakmile Hospodin stvořil svět, jehož vykoupění závisí na lidském faktoru, pak tento Bůh historie a dějinného procesu nemůže být přesně určený a definitivní: stvoření záviselo jen na Bohu, zatímco vykoupění závisí i na nás.

Fakt je, že Izrael nespolupracuje s Hospodinem vždy nejlépe. Druhá kniha Mojžíšova

začíná s Mojžíšovým odhodláním a jeho odvahou, s níž opouští faraonův luxusní palác a přidá se na stranu svých zotročených bratří. Napadne Egyptana, který týrá Hebrejce. Ale hned druhý den Mojžíš vidí, jak se perou dva Židé. Vyční viníkovci, ale pak se zalekne jeho obvinění a odchází do Míjānu. Vykoupení z Egypta nelze ještě uskutečnit, protože oběti samy se sváří mezi sebou.

Ani náboženští vůdci zotročených Izraelců se nijak nevyznamenávají. Jejich úkolem bylo při první schůzce s faraonem podporovat Mojžíše a Arona, ale cestou do paláce se jeden po druhém zbaběle vytratí. A co sami „obyčejní“ Izraelci? Porodní báby sice ignorovaly faraonův příkaz, aby zabíjely novorozené chlapečky, ale existovali izraelští pohaněci, kteří dohlíželi na své zotročené souvěrce jako „kápové“. (2M 5,14)

Z těchto perspektiv lze pochopit rozhovor mezi Bohem a Mojžíšem na konci naší sidry. Po prvním setkání s faraonem egyptský vládce Mojžíše odbude a Židům naloží ještě víc práce. Je pochopitelné, že Mojžíš se rozčilí a obrátí se na Hospodina se slovy: „Pane! Proč působíš takové zlo tomuto lidu! ...“ (2M 5, 22) A Hospodin odpovídá: „Nyní uvidíš, co učiním faraonovi, neboť (donucen) silnou rukou propustí je a (donucen) rukou silnou vypudí je ze země své.“ (2M 6,1) Bůh počátků dějin a partnerství s lidmi zaručuje konečný exodus. Ale kdy k němu dojde, nezáleží jen na něm, ale také na chování jeho často zatvrzelého lidu.

VAERA (2M 6,2–9,35)

Rodokmen, nebo hebrejsko-jidiš ekvivalent tohoto výrazu *jichus*, je jedno z nejužívanějších slov současného židovského slovníku, především v náboženských kruzích. „Z jaké je rodiny, odkud pochází?“

bývá první otázka, která zazní, když se dojednává sňatek (šiduch). Kvůli tomuto faktu se zdá sled událostí v naší sidře podivně neuspořádaný: rodokmen Mojžíše, osvoboditele Izraele a zřejmě nejvýznamnějšího Žida v židovské historii, se nedozvíme při vyprávění o jeho narození, jak by se logicky slušelo. Čteme jen, že se jedná o muže z domu Levi, který si vzal dceru z pokolení Levi za manželku; že ta žena počala a porodila syna. (2M 2,1–2) Teprve po pěti a půl kapitolách a řadě událostí je vypsána úplná genealogie (2M 6,14–28). Proč zde, a proč tak detailně? A proč se nakonec v témže verši zaměřuje pořadí jmen Arona a Mojžíše? („To jsou Aharon a Mojžíš ... to jsou Mojžíš a Aharon.“ 2M 6,26–27.)

Rav Samson R. Hirsch na naše otázky odpovídá takto: do chvíle, než se hovoří o jeho původu, Mojžíš vlastně nic nedokázal. Po prvním setkání s faraonem Židé nejenže nebyli osvobozeni, ale museli pracovat ještě tvrději. Teprve pak nastává zvrat a předzvěstí obratu je výčet Mojžíšových předků a příbuzných. Právě ve chvíli, kdy se Mojžíš stane skutečným vůdcem, kdy osvědčuje přímo nadpřirozené schopnosti – jakkoli jim napomáhá Hospodin, vykonává je on – je důležité zaznamenat lidský původ našeho největšího proroka.

Rád bych zmínil ještě jednu zajímavou okolnost, a sice téměř přízračný výjev z Mojžíšova života, který se odehrál na cestě: „I stalo se na cestě, v hospodě, že zastihl ho Hospodin a chtěl ho usmrtit. Tu vzala Cipora ostrý kámen a uřízla předkožku syna svého a položila ji k nohám a pravila: neboť ženichem krve jsí mi...“

Co se tu vlastně stalo? Co přiměje Ciporu k tomu, aby se stala první mohelkou v židovské historii? Midraš navrhuje, že Mojžíš zapomněl dát syna obřezat, ať už proto, že slíbil tchánovi Jitrovi, že prvorozený bude vychován k modlářství, nebo proto, že měl tolik práce se záchranou národa, že opomněl plnit otcovské povinnosti. V každém případě Mojžíš hřešil – a Hospodin ho chtěl potrestat. Cipora situaci zachránila včas tím, že synka obřezala.

Jestliže příběh chápeme takto, obsahuje velmi naléhavé poselství a nejen k faraonovi, ale hlavně k Izraelcům. Pamatujeme si, že předtím, než se toto stalo, Hospodin vyzval Mojžíše, aby faraona varoval, že pokud nepropustí Božího prvorozeného (Izrael), zahyne faraonův prvorozený a prvorození synové všech Egyptanů.

Současně ovšem celá První kniha Mojžíšova velmi ostře vystupuje proti výsadám prvorozeného a obhájuje výsady založené na skutečných schopnostech. Abrahamova prvorozeného Jišmaela předstihne Jicchak, Jicchakova Ezaua Jakob a Jakobova prvního syna Rubena Josef.

Proto Hospodinova slova o Izraeli jako o Božím prvorozeném obsahují jak kompliment, tak hrozbu: Izrael si své prvorozenectví musí zasloužit, jinak ho postihne osud zmíněných prvorozenců. A Mojžíšovi je to předvedeno opravdu „po lopatě“: Když on, jehož si Hospodin vyvolil za vůdce svého národa, zanedbá náboženské povinnosti, Hospodin ho chce potrestat opravdu tvrdě. Podobně je to s Izraelem: postavení vyvoleného mu zůstane, jen pokud si ho zaslouží, pokud dokáže jít kvůli oddanosti Bohu až do krajnosti, až „na krev“. Jinak to nejde, neboť Bůh je sice milující, ale velmi náročný ženich.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – leden 2010

Staronová synagoga

1. 1. pátek	začátek šabatu	15.52 hodin
2. 1. sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1 Kr 2,1–12 mincha	15.40 hodin
	konec šabatu	17.07 hodin
8. 1. pátek	začátek šabatu	16.00 hodin
9. 1. sobota	ŠEMOT 2M 1,1–6,1 hf: 27,6–28,13; 29,22–23 mincha	15.45 hodin
	konec šabatu	17.14 hodin
15. 1. pátek	začátek šabatu	16.10 hodin
16. 1. Sobota	Roš chodeš ševat ŠABAT ROŠ CHODEŠ VAERA 2M 6,2–9,35 hf: Iz 66,1–24 mincha	15.50 hodin
	konec šabatu	17.23 hodin
22. 1. pátek	začátek šabatu	16.20 hodin
23. 1. sobota	Bo 2M 10,1–13,16 hf: Jr 46,13–28 mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.33 hodin
29. 1. pátek	začátek šabatu	16.32 hodin
30. 1. sobota	ŠABAT ŠIRA BEŠALACH 2M 13,17–17,16 hf: Sd 4,4–5,31 TU BIŠVAT mincha	16.15 hodin
	konec šabatu	17.43 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,

mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.

Jeruzalémská synagoga

Bohoslužby se konají každou sobotu od 9 hodin.

V pátek večer se zde (mimo uvedený den) bohoslužby nekonají.

Španělská synagoga

(Bejt Praha)

Každý pátek kabalat šabat od 18 hodin.

Bejt Simcha

(Mánesova 8, Praha 2)

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

*Hodiny pro veřejnost až do odvolání po telefonické dohodě
na čísle 724 027 929.*

CHTĚL JSEM TU ŽÍT

S Bedřichem Utitzem o jeho emigracích, selháních a návratech

Bedřich Utitz ve svém pražském bytě. Foto autor.

Bedřich Utitz (původně Fridrich Utitz, někdy ho psali také Uttitz) se narodil v roce 1920 ve Vídni. Za války bojoval v britské armádě, kde dosáhl hodnosti poručíka. Většinu života pracoval jako novinář a překladatel v Československu a v SRN. Mezi jeho nejznámější práce patří kniha Svědkové revoluce, zповědi bývalých spolupracovníků Lenina a Stalina, kterou vydal nejprve v exilovém nakladatelství Index, jež spoluzaložil (kniha brzy po roce 1989 vyšla i v Praze a bylo přeložena do mnoha jazyků). V roce 1998 mu udělil prezident republiky řád T. G. Masaryka IV. třídy.

Pane Utitzi, kolikrát jste vlastně emigroval a reemigroval?

Emigroval jsem dvakrát a dvakrát reemigroval, když nepočítám přestěhování z Vídně do Prahy v roce 1931. Pokud se to dá říci, jako dítě jsem byl uvědomělý Rakušan a hrozně jsem se zlobil, když mi tady psali národnost německou. Svůj první trest jsem dostal v Praze, když jsem si na vysvědčení škrtl národnost německá a přepsal ji na rakouskou.

Proč jste se tehdy přestěhovali?

Firma, kde pracoval otec ve Vídni jako prokurista, zkrachovala. A protože byl otec rodilý Pražan a vystudoval tu techniku, byl strojní inženýr, chtěl se sem vrátit. V Praze si půjčil peníze a vstoupil do firmy strýce mé matky: šlo o malou výrobní rukavic firmy Hynek Mahler. Bohužel v roce 1932 firma vyhlásila insolvenční a otec krátce nato zemřel. Mně a bratrovi bylo tehdy řečeno, že se mu otevřela rána

v břiše po zranění, která utržil v první světové válce. Ve svých pětadesáti jsem se dozvěděl, že spáchal sebevraždu. Zůstali jsme sami s maminkou a bratrem. A s velkými dluhy. Ty jsme museli za velice krutých podmínek splácet: maminka dělala zdravotní sestru, moc toho nevydělal a já musel dávat kondice.

V Praze jste začal chodit na slavné německé gymnázium ve Štěpánské ulici.

Po čtvrté třídě jsem chtěl přejít na českou školu, ale tam mně nenabídli zdarma učebnice, takže jsem maturoval v roce 1938 na německém gymnáziu, kde jsem nemusel ani platit školné. To gymnázium bylo velmi dobré: nikdy jsem tam nezažil žádné projevy antisemitismu ani od učitelů, ani od spolužáků. Po maturitě jsem se přihlásil na techniku, na chemii, ale protože nastala druhá republika, už jsem studovat nezačal. Pracoval jsem nejprve v autodilně, a pak jako poslíček u strýce, který měl v Praze zastoupení velkoobchodu s vlnou.

Za mobilizace jsme s kamarády chtěli okamžitě do armády, ale nikde nás nevzali, protože nám nebylo ještě osmnáct. V březnu 1939 přišli Němci, v dubnu jsem potkal na Příkopě spolužáka, který se mě zeptal, kdy a kam budeme emigrovat. Já nevěděl, a tak mě popadl a dovedl do Černé růže, kde byla v prvním patře náborová kancelář, která organizovala ilegální transporty do Palestiny.

Jak to organizovala?

Na čistě komerční bázi. Kolik to stálo, nevím, ale prodali jsme všechno, co jsme měli, včetně mé bohaté sbírky známek a 1. května 1939 jsme odjeli s maminkou a s bratrem přes Vídeň do Palestiny. Tehdy nám Němci ještě nedělali žádné potíže, protože jejich politika byla zbavovat se Židů. Z Vídně jsme jeli po Dunaji do Černého moře, kde jsme přestoupili na námořní loď: tehdy existovaly tři lodě, které byly ochotné u Tel Avivu vjet v rychlosti na mělčinu, což mělo za následek, že nás museli pustit na břeh. Jinak bychom se tam nedostali. Cesta trvala celkem tři měsíce.

Co jste dělali v Palestině?

Já jsem od počátku považoval emigraci za dočasnou a za každou cenu jsem se chtěl přihlásit do armády. Udělal jsem to hned třetí den po příjezdu do Palestiny, když náš

tábor navštívili českoslovenští důstojníci, kteří hledali vojáky do zahraniční armády, jež se tvořila ve Francii. Jenže to bylo v době, kdy jsem dostal – jako skoro všichni, kdo do Palestiny přijeli – ohromné průjmy a vysoké teploty. Loď, která za tři dny odplouvala, nemohla čekat, až se vyléčím.

Bratr pak šel do kibucu, maminka pracovala jako kuchařka, já se živil různě. V roce 1940 jsem se přihlásil znovu do armády. Byl jsem odveden, ale ještě ne povolán. Později jsem se dověděl, že Angličané měli dohodu s Araby, že do armády vezmou ročně jen určitý počet palestinských Židů. Do britské armády a do české jednotky jsem se tak dostal až v r. 1941.

Která bojiště jste prošel?

Palestinu, Tobruk, Velkou Británii a Dunkerque. To vše se svým spolužákem Honzou Schneiderem, který mě tehdy poslal do Černé růže. Ještě v Palestině jsem absolvoval důstojnickou školu a v Anglii na Cambridge kurz angličtiny, který mě opravňoval učit tento jazyk. Do Evropy jsem se dostal za invaze ve druhém sledu v roce 1944. Padl jsem do zajetí, ale už se blížil konec války, zacházeli s námi dobře a v březnu 1945 nás vyměnili.

Kde jste byl demobilizován?

Přešli jsme plynule pod československou armádu, já se v Praze zúčastnil slavnostní přehlídky, ale posádkou jsem patřil do Železné Rudy. Jako důstojník jsem dostal k bydlení přidělenou vilu po Němcích i s dvěma služkami. Byly to Němky a zůstaly tam po těch, co utekli: Musím se vám přiznat, že přestože to byly mladé holky, nedokázal bych se jich ani dotknout, protože už jsem věděl, že ze známých a příbuzných nikdo nepřežil. Z vojny jsem odešel dobrovolně na podzim 1945.

Co jste pak dělal?

Nejprve jsem chtěl začít studovat na technice, kde jsem byl zapsán před válkou. Po dvou měsících jsem ale zjistil, že mě chemie už nebaví. Zároveň jsem potkával různé staré kamarády, byli už většinou v komunistické straně a přemluvili mě, abych tam taky vstoupil. Tehdejší program – rovnost pro všechny bez rozdílu národnosti a náboženského vyznání plus sociální spravedlnost – mně imponoval. To byl důvod, proč jsem vstoupil do KSČ.

Za to, že jsem tam tehdy vstoupil, se nestydím, spíš za to, že jsem tam vydržel až do roku 1968, to je ale jiná otázka.

Uměl jsem dobře německy a anglicky, a tak jsem jako člen strany dostal místo v ČTK. Díky tomu jsem se stal novinářem

a do začátku roku 1948 jsem se vyučil u starých špičkových novinářů. V roce 1948 jsem dostal chřipku a mezitím proběhl únorový převrat. Když jsem se vrátil do práce, už tam seděli úplně jiní lidé.

Jak jste na to reagoval?

To je můj první hřích: Komunisté tehdy říkali, když se kácí les, lítají třísky, a já si dostatečně neuvědomil, že ty třísky jsou živí lidé. V květnu 1948 mě poslali jako dopisovatele do Berlína. Až do prvních voleb v Západním Berlíně v roce 1949, kdy vyhráli na celé čáře křesťanští demokraté CDU/CSU, jsem nikdy nedostal žádnou instrukci a mohl jsem si psát, co jsem chtěl. Při volbách jsem měl ale pátrat po nesrovnalostech. Na nic jsem nepřišel a brzy na to jsem byl bez důvodu odvolán. Po návratu mě přeřadili do Telepresu, což byla mezinárodní agentura sloužící rozvojovým zemím, které neměly na originální zprávy ze západních agentur. Jenže po čase jsem zjistil, že jde vlastně o dezinformační centrálu, kterou řídil přímo ÚV KSČ. Po zatčení Bedřicha Gemindera v roce 1951 ji zavřeli a jeho popravili.

Jak jste vnímal politické procesy?

Jako kdyby mě tloukli kladivem do hlavy, bylo to neuvěřitelné, ale nebyl jsem tak daleko, abych z toho byl schopen vyvodit správné závěry.

Zmínil jste vaše první selhání. Jaké bylo vaše poslední?

To jsem již taky zmínil: Že jsem z komunistické strany nevystoupil dřív. Tehdy jsem se – stejně jako mí přátelé – mylně domníval, že něco změnit je možné jenom zevnitř. Tím jsme ale tu stranu drželi dál v silném postavení.

Po odchodu z Telepresu jsem byl asi půl roku nezaměstnaný, nevzali mě ani v továrně. Až profesor Špaček z výzkumného chirurgického ústavu v Krči mě zaměstnal jako knihovníka a dokumentaristu. To byla báječná práce, vydržel jsem tam skoro tři roky do května 1954, kdy jsem se na přímou Vladimíra Tilla dostal do rozhlasu. Postupně jsem prošel řadou funkcí a redakcí až po šéfredaktora ústřední redakce zahraničního vysílání, kde jsem vydržel do roku 1963.

Pak jsem musel odejít kvůli „závadným“ pořadům: jeden byl o Adenauerovi, druhý o Brandtovi, třetí o profesoru Goldstückerovi, který kritizoval Chruščovovo vystoupení o kultuře. Nepadl jsem ale moc hluboko, poslali mě na výměnu na Kubu.

Zahraněční korespondenti byli v hledáčku StB. Po vás nechtěli spolupráci?

S tím jsem měl problém v roce 1962, kdy jsem byl jmenován korespondentem v Londýně, vše již bylo domluveno, měl jsem za sebou pohovor i s velvyslancem v Londýně Galuškou, ale pak mě dvakrát navštívili dva pánové a žádali spolupráci. Tu jsem odmítl a nikam jsem neodjel.

Setkal jste se na Kubě s Castrem?

Ne, ale často s Che Guevarou. To byl zvláštní člověk: působil na mě rozporuplně. Na jednu stranu byl hrozně šarantní, milý a příjemný, ale pokud šlo o ideologii, to byla ocelová hlava, nepřístupná jakýmkoli logickým argumentům. Věřil tomu, že lidé nepotřebují finanční stimulaci, protože je možné je převychovat, aby vše dělali z nadšení.

V roce 1965 jsem se z Kuby vrátil a nastoupil do německé sekce jako vedoucí. To byla zajímavá práce: bylo nám jasné, že nemůžeme přesvědčovat západní Němce o výhodách komunismu, ale otevřela se možnost vysvětlovat, jaké reformy chystáme v Praze, a to jsme dělali až do srpna 1968... Hned jak nás pustili po okupaci do rozhlasu, dostal jsem roční dovolenou a radu ať okamžitě zmizím v Německu. Podobně se zbavili Jiřího Pelikána, který jako bývalý ředitel ČT byl poslán do Itálie, a ředitele rozhlasu Zdenka Hejzlara, který byl poslán do Vídně a pak do Švédska.

Co jste dělal v Německu?

Tam byl na podzim 1968 o Československo takový zájem, že jsem se lehce uživil jako novinář na volné noze, a navíc jsem dělal pro německé ministerstvo zahraničí. Celou dobu jsem věřil, že se to doma uklidní a že se vrátím do Prahy. Když v roce 1969 Gustáv Husák zavřel hranice, rozhodli jsme se s manželkou emigrovat.

Pak jste založil s Adolfem Müllerem české exilové vydavatelství Index v Kolíne nad Rýnem. Kde jste vzali kapitál?

Do vínku nám dali manželé Metternichovi 25 000 marek, podporoval nás Pavel Tigríd. Začali jsme v roce 1971, první naše kniha byla od novináře Jiřího Hochmana *Jelení brod*, ale vydávali jsme i knihy od Vaculíka, Kohouta, Jana Pelce a další. Celkem jsme uvedli na trh za necelých dvacet let 200 titulů. Jeden z nejdojemnějších okamžiků mého života byl, když přivezli do Prahy v roce 1990 zbytek nákladů našich knih a já viděl, jak lidé na Vinohradské na ně stojí frontou.

Nějakou dobu jste dělal v židovských novinách, jak jste se tam dostal?

Jeden kamarád, německý novinář Gerold Benz mě někdy v roce 1975 upozornil,

že ze starého židovského časopisu *Allgemeine Jüdische Wochenzeitung* chtějí udělat normální kulturně-politický týdeník. Vzali mě, i když jsem jim říkal, že jsem nikdy nebyl členem židovské obce. Oni tvrdili, že jim to nevádí, že na židovskou problematiku mají rabíny. V redakci AJW jsem zůstal tři a půl roku jako šéfredaktor a podařilo se nám z něj učinit respektovaný časopis, který citovali i ve FAZ. Nakonec jsem se s nimi musel ale soudit, chovali se skutečně jako židovští skrblici.

Z toho, co říkáte, se zdá, že vaše rodina byla zcela asimilovaná.

Rodiče zcela. Otcovu širší rodinu jsem skoro neznal, z matčiny strany byl jen jeden strýček uvědomělý Žid.

A vy? Cítíte se jako Žid, nebo Čech? Nebo ještě pořád jako Rakušan?

Cítím se jako český Žid, židovství nelze odhodit, ale mé vědomí je české. Pokud jde o judaismus, zůstal mi cizí, jako každé náboženství.

Co jste dělal v osmdesátých letech?

Byl jsem až do listopadu na volné noze. Když jsem přijel do Prahy, abych skoro po dvaceti letech zase viděl své děti, zaměstnaly mě Lidové noviny, kde seděli přátelé Jiří Hanák, Honza Petránek, Jiří Ruml, jako svého korespondenta v Německu. Dělal jsem to až do doby, než noviny koupil Ringier.

Proč jste se natrvalo vrátil do Prahy?

To je jednoduché: Chtěl jsem tu žít! A mám tu hodně příbuzných: dvě děti z prvního manželství, syn z druhého manželství, který žije v Německu, by tu měl brzy asi přednášet na univerzitě, a celkem mám ještě devět vnoučat a pět pravnoučat.

A jsem tady doma! V Německu jsem se samozřejmě zajímal o politiku, ale když došlo k maléru, cítil jsem, že to není můj problém. Když je tady malér, vím, že je to náš problém a víc se mě to dotýká.

Když už jsme u politiky, jak se s vaší životní zkušeností díváte na současnou politiku v Česku?

Stav zdejší politiky je žalostný, je to výsledek padesátileté absence politické kultury.

Vidíte nějakou šanci, že se to změní?

Věřím, že mladší generace postupně přijde k rozumu. Vidím to konkrétně v rodině: ti mladší jsou solidní a pracovití lidé a určitě taky nejsou sami. Proto jsem optimista.

KAREL HVIŽDALA

TISÍCE PŘÍBĚHŮ JEDNOHO DĚTSTVÍ

V češtině vyšel autobiografický román Amose Oze

Amos Oz, jeden z největších žijících izraelských autorů, se narodil roku 1939 v Jeruzalémě rodičům, kteří přišli do Palestiny z východní Evropy. Tehdy se ještě jmenoval Amos Klausner, příjmení měl po otci, který pocházel z oděské rodiny významných badatelů, intelektuálů a společenských činníků. Amosův prastrýc z otcovy strany, Josef Klausner, byl dokonce navržen pravicovou stranou Cherut na kandidáta na prezidentský úřad proti Chajimu Weizmannovi a jméno Klausnerova nese dodnes v Jeruzalémě ulice, kde stával strýcův dům. Když bylo Amosovi patnáct let, rozhodl se zpřetrhat rodinné svazky, odešel žít do kibucu, kde strávil příštích třicet let svého života, a změnil si příjmení na Oz, což v hebrejštině znamená „síla“. Chtěl začít „nový život na troskách starého“, jak sám píše, odříznout se od minulosti, od svého dětství, od otce, jemuž se odcizil, a zejména vymanit se ze stínu strašlivé události, která otřásla jeho životem, když mu bylo dvanáct let: sebevraždy jeho maminky. O rodičích ani o vzpomínkách na své dětství později s nikým nemluvil. Teprve padesát let od matčiny smrti, jako zralý a uznávaný spisovatel, se rozhodl k minulosti vrátit, a tak v roce 2001 vyšel v Izraeli román *Příběh o lásce a tmě*, který na konci loňského roku vydalo v českém překladu Michaela Žantovského nakladatelství Paseka.

TRÍŠT A PROUD

Kdo by očekával od tohoto autobiografického románu příběh autorova života, bude možná zklamán. S výjimkou několika málo odboček do dospělosti se Oz omezuje na vylíčení doby svého dětství a dospívání a více než sám sebou se v knize zabývá členy své rodiny, přáteli jeho rodičů, kteří povětšinou patřili mezi intelektuální smetánku židovského Jeruzaléma, a konečně i vykreslením pohnuté atmosféry čtyřicátých let, kdy byl Jeruzalém ohniskem významných dějinných přelomů, především vyhlášení Státu Izrael a války za nezávislost.

Svým námětem může tak *Příběh o lásce a tmě* připomenout i jinou podobně strukturovanou životopisnou novelu, totiž *Dárek z lásky* Jicchaka Bar Josefa

(česky 2007), která je rovněž soustředěna na spisovatelovo vlastní dětství, rodinu a na komplikovaný vztah mezi rodiči, přičemž zajímavosti knize dodával fakt, že otec autora Josef Bar Josef patřil v padesátých letech k nejvýznamnějším spisovatelům své generace. Ozův román

Amos Oz. Foto Karel Cudlín, 2003.

však svým rozsahem a především mohutným záběrem aspiruje mnohem výše. I v rámci bohaté Ozovy tvorby představuje *Příběh o lásce a tmě* dílo výjimečné a mnozí ho dnes považují za jeho nejlepší román.

Zvláštní pozornost si zasluhuje už struktura celého textu. Přestože je nepochybně velice promyšleně rozvržený, plný opakovaných motivů a jejich obměn, skládá se z mozaiky nejrůznějších obrazů, postřehů a příběhů: čtyřistapadesát stránek románu je zaplněno popisy a výčty, malými i velkými příběhy, odbočkami o etymologii hebrejských slov, o psaní, literatuře, politice a o vztahu Židů k Arabům či křesťanům, líčením historických momentů doby zrodu Státu Izrael nebo třeba temnými ruskými pohádkami, které Amosovi vyprávěla v dětství maminka.

Ani v jiných svých románech se Oz vždy neдрžel přísné jednoty a linearit vy-

právění (vzpomeňme například úspěšnou *Černou skříňku*, která byla v roce 1993 první autorovou knihou přeloženou do češtiny a má formu románu v dopisech), zde se však příběh rozpadá docela. Oz neustále osciluje mezi dětstvím, starší historií rodiny a současností. Neuspořádaně se střídají také scenerie, z Jeruzaléma nás kniha přenáší střídavě do Oděsy a polského Rovna, odkud pocházeli jeho rodiče, do kibucu Chulda či moderního města Aradu uprostřed negevské pouště, který je v současnosti spisovatelovým domovem. Konečně zde Oz neustále přeskakuje z jednoho stylu do druhého: anekdotu střídá esej či báseň, impresi zase historický výklad s poznámkami pod čarou, jakoby v puntičkářské snaze o vyčerpávající obraz se tu objevují i autentické úryvky deníků a korespondence.

Navzdory této fragmentárnosti má však Oz daleko k postmodernismu – rozhodně nesdílí jeho skepsi k etickým a estetickým hodnotám, každý střípek, příběh či glosa je podán v tradicionalistickém vypravěčském duchu, a konečně román jako celek si uchovává určitou monumentální jednotu. Snad nejlépe vystihuje charakter románu pojem veskrze klasický, totiž „epická šíře“. Tak jako antičtí básníci Oz neváhá věnovat pozornost nejmenším detailům, štědře zahrnuje čtenáře podrobnými popisy, odbočkami, retrospektivami, poučnými exkurzy či napínavými nebo humornými epizodami. Červená nit vyprávění, ústřední téma, však nikdy nezmezí. Zhruba v polovině knihy, takřka symbolicky právě s líčením zrodu Státu Izrael, se roztržštěnost příběhů, ona mnohost spodních proudů slévá v jednotný proud, který čtenáře zavede až k srdci onoho „příběhu o lásce a tmě“. Totiž k události, kolem které se Oz neustále krouží – k matčině smrti, které předcházelo několik let těžké a vleklé deprese.

SVĚT RODIČŮ A NOVÝ SVĚT

V prvních větách románu Oz konstatuje: „Narodil jsem se a vyrostl v malém přízemním bytě s nízkým stropem. Měřil kolem třiceti metrů čtverečních.“ Tento skrovný, stísněný svět byl světem Amosova dětství – a oč byl prostorově menší, o to větší byl intelektuální rozlet těch, kdo v něm žili: Ozova otce, sečtělého historika a erudovaného jazykovědce, který pracoval jako knihovník, matky, zahloubané do ponurých, tajemných příběhů z domovské Evropy, či rodinných přátel, mezi nimiž bychom napočítali přinejmenším desítku jmen velikánů *jišuvu* a prvních let Státu Izrael. Setkáváme se tu například s Š. J. Agnonem, nositelem

Nobelovy ceny za literaturu, s básníky Šaulem Černichovským, Uri Cvi Greenbergem a Zeldou Šneursonovou. Nezapomenutelné jsou humorné výstupy, představující v knize přední izraelské politiky této doby, opozičního pravicového „jestřába“ Menachema Begina a prvního izraelského premiéra Davida Ben Guriona.

Mnoho zajímavého se dozvíme také o rozporech, které v těchto klíčových okamžicích moderních židovských dějin hýbaly intelektuální společností druhé generace sionistů. Vedle sporu mezi politickou levicí, hledající cestu k samostatnosti smířlivým jednáním s Brity a usilující o vybudování sociálního státu, a pravicí, k níž se hlásila rodina Klausnerů, zde vládne například na poli literárním a kulturním spor mezi milovníky tradiční kultury a těmi, kdo usilovali o vytvoření nové, titánsky hrdinné a autonomní kultury izraelské.

Hlavní je však rozpor mezi starým a novým světem: tím prvním je svět Ozových rodičů, prostředí východoevropské diaspory, kde vládla bolest, utrpení a pronásledování. Jejich stín ze sebe první generace přichozích nedokázala setřást a přes všechno snění o „novém hebrejském člověku“ prožívala v nové vlasti dávná traumata i hlubokou deziluzi. Nový svět, který dospívajícího Amose vábí o to více, oč více jej dusí tíživá atmosféra domova, leží mimo Jeruzalém, v kibucech a zemědělských osadách. Je to společnost, která ze sebe svrhla břímě ghetta, dýchá a myslí svobodněji, například si také podle Oze dokáže najít spravedlivější přístup k arabským obyvatelům.

Tento nový svět je v podstatě završením ideálů Ozova otce, které jsou ovšem v knize představeny značně ironicky. Ostatně je to otec, který – ač synovi neustále vtouká do hlavy význam manuální práce a vštěpuje mu budovatelský zápal – protestuje proti jeho odchodu do kibucu s tím, že by se se svým nadáním měl raději věnovat studiu a intelektuální kariéře. Naopak starší kibucník Amosovi otevře oči ohledně „mentality štetlu“, v níž jsou uvězněni všichni bojovní hlasatelé „nového izraelského“.

Ve velkolepé parabolě tak Oz činí vlastní příběh zrání a odchodu do kibucu obrazem proměny, již prošla celá izraelská společnost, onoho přerodu, který se odehrál mezi dvěma generacemi Židů – té, jež přišla z Evropy, a té následující, narozené už v Izraeli. Nejsilnějším motivem je právě autorovo poznání, že nový život nemůže vzniknout jinak než na troskách starého, za cenu ztráty kořenů.

(pokračování na str. 17)

iPHONE PO ŽIDOVSKU

Malý průvodce po aplikacích s židovskou tematikou

iPhone asi není třeba čtenářům nijak podrobně představovat. Jedná se o populární mobilní telefon známé americké firmy Apple, přístroj s dotykovým displejem, který vedle funkcí mobilu, internetového prohlížeče, přehrávače hudby, fotoaparátu a satelitní navigace umožňuje využívat ve zjednodušené podobě programy – aplikace, podobně jak to známe u počítače. Aplikace lze celkem levně nakupovat či získávat zdarma a mezi stovkami nejrůznějších programů se nachází i slušná řádka aplikací určených pro, řekněme, židovské uživatele. Skromně odhaduji, že jde o takové dvě stovky, ale zřejmě jich bude mnohem víc.

Jak tyto aplikace najít? V App Store, který se nachází v podobě ikony na displeji iPhone či jako součást aplikace iTunes na počítači (zdarma ke stažení), doporučuji zadat do vyhledávacího okénka slova jako Jewish, Jew, Israel, Hebrew či konkrétnější výraz spjatý s židovskou tematikou (např. kosher, talmud). Samozřejmě anglicky nebo v anglické transkripci hebrejských výrazů. Objeví se seznam ikonky s názvy reprezentujícími různorodé aplikace. Po kliknutí na jednotlivé ikonky vyskočí bližší popis, případně i „recenze“ uživatelů – ty však najdeme zejména na americké nebo izraelské lokalizaci App Store. Teď už můžeme jen vybírat, případně stahovat. A radovat se například z „knihovničky“ judaik, která se vejde do tohoto poměrně malého mobilu.

UŽITEČNÉ I K NIČEMU

Aplikace, které se nabízejí, jsou různého charakteru a kvality – užitečné, obskurní i spíše k pousmání nebo k ničemu. Rozhodně pokrývají různorodé oblasti židovského života.

Najdeme tu náboženskou literaturu: například modlitební knihy – sidury, které obsahují aškenázké, sefardské, chabadičské a orientální rity (např. *Pocket iSiddur* či *Siddur Nusach Ashkenaz*, které jsou zdarma). Předpokládám, že pasáže patřící k šabatu či machzoru jsou, z pochopitelných důvodů, vypuštěny – i když i to by šlo technicky řešit časovým spínačem. Možnost rychlého vyhledávání v textu bývá samozřejmostí u všech textových aplikací. Samozřejmě najdeme biblické texty a další. Poměrně drahá *iTorah* (momentálně za 13,99 eura) dokonce nabízí audiopřednášky, možnost vyhledávání pomocí hebrejské klávesnice a klasické komentáře Rašiho a Rambana. Od stejných

vývojářů, podobně vybavené, a bohužel ještě dražší, jsou *iTalmud*, *iMishna* a *iTalmud English Edition* – zde dokonce i s anglickým překladem. Je třeba poznamenat, že modlitby, biblické a talmudistické texty jsou až na několik výjimek pouze v hebrejštině. Ovládání aplikace si ale angličtinu vždy zachovává. *iTehillim Jewish Psalms* a *The Torah Bible Pentateuch* jsou naopak zdarma – a svou funkci i tak dobře zastanou.

LUACHY, KUČAŘKY, MENORY

Mezi praktické pomůcky patří různé luachy (mohu doporučit např. *Pocket Luach*), které nezřídka pomocí satelitní navigace zabudované v iPhone přizpůsobí luach vaší lokaci – to samé dosáhnete i „ručním“ zadáním vaší současné geografické pozice – např. Prague, Czech Republic. Aplikace pak nabídne detailní rozpis náležitých dat a časů. Některé luachy bývají součástí i jiných aplikací. *Jewish Days* je kalendářem, který navíc vysvětluje význam jednotlivých svátků. Aplikace luachů není třeba kupovat každý rok znovu, protože se zdarma aktualizují přes internetové spojení.

Nalezneme tu i speciální aplikace jako numerologické kalkulačky (*Gematria Calculator* apod.), kalkulačky milodarů (*Tzedakah Calculator*), pro ženy určená aplikace *Mikvah*, kde vedle různých předpisů týkajících se rodinného života najdeme databázi mikví a úkolovník spjatý s rituální očišťovnou. Jsou aplikace týkající se košer potravin a kalkulačků počítajících, kdy si po masu můžeme dát mléko apod. Nechybí ani židovské kuchařky.

Existují i jednoduché programky s výukou základů hebrejštiny, překladače jidiš.

V App Store najdeme také aplikace bizarnějšího typu *Shabbat Lamp and Talking Clock Alarm* – svítlna a budík s časovým spínačem. Aplikace simulující patřičné zvuky šofaru. Nadšení či rozpaky jistě vzbudí různé virtuální šábesové svícný a chanukové menory, které se „zapalují“ dotykem prstu po displeji telefonu nebo virtuální dreidl. Existují též programy, díky nimž můžete zaslat pohlednice – přání pěkné Chanuky. Pomocí *Find The Matzah* se váš iPhone promění v hledaný maces! Prostřednictvím *How Jewish Are You* zjistíte, na kolik procent jste správný Žid – jedná se o test pátrající po vašich znalostech judaismu. V *Megillas Esther* pravděpodobně poněkud vyděsí možnost nastavení pěti strašících zvuků v čele s kulometnou palbou – což je zadarmo. MAREK BOUDA

Amos Oz

PŘÍBĚH O LÁSCE A TMĚ

Následující úryvky jsou převzaty z 44. a 45. kapitoly Ozova románu. Zachycují atmosféru Jeruzaléma na podzim 1947, v období hlasování Valného shromáždění OSN o rozdělení Palestiny na dvě části – stát židovský a stát arabský. Přeložil Michael Žantovský; recenze na knihu viz str. 8–9.

Děda Alexandr a babička Šlomit nás občas v těch zářijových večerech roku 1947 navštěvovali, poseděli s námi a účastnili se otcovy hlasovací burzy. Také Hana a Chaim Torenovi, Rudničtí, teta Mala a strýček Stašek, Abramští, naši sousedé Rosendorfovi a Tosja a Gustav Krochmalovi. Pan Krochmal měl přízemní obchůdek na ulici Vykoupení, kde celý den seděl v kožené zástěře a brýlích s kostěnými obroučkami a opravoval panenky: *Spolehlivý lékař hraček z Gdaňsku*. Jednou, když mi bylo asi pět, mi strýček Gustav ve své dílničce zdarma spravil zrzavou panenku tanečnice Cilly. Panence se ulomil pihovatý nos. Pan Krochmal ji s pomocí speciálního lepidla spravil tak, že prasklina skoro nebyla vidět.

Pan Krochmal věřil v dialog s našimi arabskými sousedy. Podle jeho názoru měli obyvatelé Kerem Avraham sestavit malou, pečlivě vybranou delegaci a začít jednat s muchtáry, šejchy a ostatními hodnostáři nejbližších arabských vesnic. Koneckonců, vždy jsme se těšili dobrým sousedským vztahům, a i když zbytek země zešléle, neexistoval logický důvod, proč bychom my v severozápadním Jeruzalémě, kde mezi oběma stranami nikdy neexistovaly žádné spory ani nepřátelství. (...)

Také seržant Wilk, strýček Dudek, pohledný muž, který vypadal jako filmový anglický plukovník a skutečně tou dobou sloužil Britům jako policista, se jednou večer zastavil a přinesl mi jako dárek krabici značkových kočíčích jazýčků. Vypil šálek směsi kávy a cikorky, snědl pár sušenek a oslňoval mě elegantní černou uniformou s řadou stříbrných knoflíků, koženým bandalírem přes prsa a černou pistolí, která mu spočívala v naleštěném pouzdře na stehně jako spící lev (vyčuhovala z ní jenom pažba a já se zachvěl pokaždé, když jsem se na ni podíval). Zdržel se asi čtvrt

hodiny, a teprve když ho rodiče a jejich hosté začali prosit, svěřil se jim s jedním nebo dvěma zastřenými náznaky toho, co se dozvěděl ze zastřených náznaků vysokých britských policejních důstojníků, kteří věděli, o čem mluvím:

„S těmi vašimi výpočty a dohady jenom ztrácíte čas. Žádné rozdělení nebude. Žádné dva státy nebudou, anžto celý Negev zůstane v britských rukou, aby mohli chránit své základny na Suez, a Britové si také nechají Haifu, město i přístav, hlavní letiště v Lyddě, Ekronu a Ramat David a všechny vojenské základny v Sarafandu. Všechno ostatní včetně Jeruzaléma dostanou Arabové, anžto Amerika chce, aby oplátkou nechali Židům jakousi enklávu mezi Tel Avivem a Chaderou. V té si Židé budou moct zřídit autonomní kanton, takový židovský Vatikán, a postupně tam

29. listopad 1947: oslavy v Jeruzalémě. Foto archiv.

budeme moct přivést z utečeneckých táborů tak sto, nanejvýš sto padesát tisíc Židů, co přežili válku. V případě potřeby bude tu židovskou enklávu bránit pár tisíc amerických námořních pěšáků ze Šesté flotily, z těch obrovských letadlových lidí, anžto Američané nevěří, že se Židé za těchhle podmínek dokáží ubránit sami.“

„Ale to je ghetto!“ vykřikl zhrozně pan Abramsky. „To jsou židovské osady jako za cara! Vězení! Samotka!“

Gustav Krochmal se usmál a navrhl: „To už by bylo lepší, kdyby si Američané vzali ten Liliput, co nám chtějí dát, a nechali nám místo toho ty dvě letadlové lodi; tam bychom byli ve větším pohodlí i v bezpečí. A nebylo by tam tak narváno.“

Mala Rudnická na policistu naléhala, zapřísahala ho, jako by u něj orodovala za naše životy: „A co Galilea? Co Galilea, milý Dudku? A údolí? Proč nám nenechají aspoň to? Proč musí chudáka připravovat o poslední ovečku?“

Otec poznamenal: „Nic takového jako poslední chudákova ovečka neexistuje, Malo; ten chudák v Druhé knize Samuelově měl jen jednu, a i tu mu sebrali.“

Děda Alexandr po krátké odmice zrudl, nafoukl se, jako by měl každou chvíli puknout, a zuřivě vybuchl: „Ten zlosyn z jaffské mešity měl naprostou pravdu! Naprostou! Jsme doopravdy jenom lejno! Nu, čto, tohle je konec. Vsjo! Chvatit! Všichni antisemité po celém světě mají naprostou pravdu. To stačí! Petljura měl pravdu. I Hitler měl pravdu. Nu, čto. Jsme opravdu prokletí! Bůh nás doopravdy nenávidí! Co se mě týče,“ sténal do ruda rozpálený, sliny mu létaly z úst na všechny strany a bušil do stolu, až se rozezvonily lžičky ve sklenicích s čajem, „nu, čto, ty skazal, tak jako Bůh nenávidí nás, tak já nenávidím jeho! Nenávidím Boha! Ať už zhyne! Z toho antisemity z Berlína zbyl jen popel, ale tam nahoře sedí další Hitler! O moc horší! Nu, čto! Sedí tam a směje se nám, darebák.“

Babička Šlomit ho uchopila za paži a rozkázala: „Zisjo! Tak už dost! Čto ty govoriš! Genug! Iber genug!“

Nějak se jim podařilo ho uklidnit. Nalili mu trochu koňaku a nasypali před něj pár sušenek.

Strýček Dudek, seržant Wilk, však zřejmě usoudil, že slova, jaká děda zoufale vykřikoval, by neměla zaznít v přítomnosti policie, a tak vstal, nasadil si svou nádhernou čepici se štítkem, posunul pouzdro na

levém boku a ze dveří nám poskytl naději na odklad, paprsek světla, jako by se mu nás nakonec zželelo a snížil se k tomu, aby alespoň do jisté míry vzal naše prosby v úvahu: „Jeden policista, Ir, pěkné číslo, pořád opakuje totéž, že Židé mají víc inteligence než zbytek světa dohromady a vždycky se nakonec nějak protlučou. Přesně tohle říká. Otázka je, jak se protlučou. Dobrou noc, a musím vás požádat, abyste neopakovali nic z toho, co jsem vám říkal, anžto je to důvěrná informace.“ (...)

* * *

Po půlnoci, když se hlasování blížilo ke konci, jsem se probudil. Moje postel stála hned pod oknem na ulici, takže stačilo kleknout si a vykuknout žaluziemi ven. Z toho, co jsem spatřil, mi naskočila husí kůže.

Jako v nějakém děsivém snu se ve žlutém světle pouliční lampy všude tiše tlačí-

ly davy stínů. Stály na našem dvorku, na sousedních dvorech, na balkónech, na ulici, jako nějaké obrovské shromáždění duchů. V naprostém tichu tam stály stovky mužů a žen, sousedé, známí i cizí lidé, někteří v pyžamech a nočních košilích, jiní v saku a kravatě, pár mužů s kloboukem nebo čepicí na hlavě, ženy prostovlasé či v županech a šátku, některé s rozepalými dětmi na ramenou, a na okraji davu jsem tu a tam zahlédl postarší ženu na stoličce či starce, kterého vynesli na ulici i se židli.

Celý ten dav jako by se v tom děsivém nočním tichu proměnil v kámen, jako by to nebyli skuteční lidé, ale stovky temných siluet nakreslených na plátně blikající temnoty. Jako kdyby zemřeli vestoje. Ani slůvko, ani zakašlání, ani přešlápnutí. Jen z naplno puštěného rádia hřímal hluboký drsný hlas amerického hlasatele, až se noční vzduch třásl.

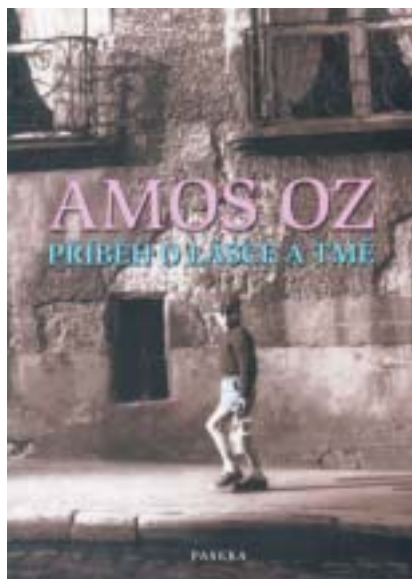
Možná to byl hlas předsedy Valného shromáždění, Brazilce Oswalda Aranhya. Předčítal jedno po druhém podle anglického abecedního pořádku jména posledních zemí na seznamu, následovaná ihned odpovědí jejich představitelů. Spojené království: zdržuje se. Svaz sovětských socialistických republik: Ano. Spojené státy: Ano. Uruguay: Ano. Venezuela: Ano. Jemen: Ne. Jugoslávie: zdržuje se.

V tu chvíli hlas najednou ztichl a celý výjev ztuhl v přízračném tichu, zděšeném, záhrobním tichu, tichu stovek lidí zadržujících dech, jaké jsem nikdy předtím ani potom neslyšel.

A pak se ten hluboký, trochu drsný hlas vrátil a rozechvěl vzduch, když drsně a suše, leč se stěží potlačovaným vzrušením rekapituloval: Třicet tři pro. Třináct proti. Deset se zdrželo a jedna země nepřítomna. Rezoluce je přijata.

Jeho hlas zanikl v řevu diváckých galerií zasedací síně v Lake Success, který se ozýval z rádia. Po několika dalších vteřinách nevěřícího úžasu, žíznivě rozevřených rtů a vytřeštěných pohledů se i naše odlehlá ulice na okraji Kerem Avraham v severním Jeruzalémě náhle jako na povel rozezněla prvním děsivým výkřikem, který rozťal tmu a v úlomcích pronikal budovami i stromy. Nebyl to výkřik radosti, vůbec se nepodobal pokřiku diváků na sportovištích či rozvášněných davů při nepokojích, byl to spíš výkřik hrůzy a zmatku, katastrofický výkřik, výkřik, který by pohnul skálou a dokázal zmrazit krev v žilách, jako by na kratičkou chvíli dostali možnost vykřiknout všichni ti mrtví, kteří tu kdy zemřeli, i všichni, kdo teprve zemřít měli, ale vzápětí jej vystřídaly výkřiky radosti a směsice ochraptělých hlasů,

volajících „Židovský národ žije“ a pokoušejících se zpívat „Hatikvu“, a ženských hlasů ječících „Tady v té zemi našich otců“ a doprovázených potleskem, a pak se celý dav začal pomalu otáčet kolem vlastní osy, jako by jím někdo otáčel v obrovské míchačce na beton, všechny zábrany padly a já rychle vklouzl do kalhot, aniž jsem se obtěžoval s košilí nebo svetrem, vyrazil jsem ze dveří, někdo ze sousedů či snad kdosi cizí mě zvedl, aby mě neušlapali, a předávali si mě z ruky do ruky, dokud jsem nepřistál poblíž vchodu z ulice na otcových ramenou. Otec i matka tam stáli a objímali se jako dvě děti ztracené v lese a jak jsem je nikdy předtím ani potom neviděl, a já se na chvíli ocitl uvnitř jejich objetí a za chvíli už jsem byl

zase zpátky na otcových ramenou, a můj tak kultivovaný a zdvořilý otec tam stál a křičel z plných plic, nebyla to ale žádná slova, slovní hříčky ani sionistická hesla, ani výkřiky radosti, ale jediný dlouhý obnažený výkřik jakoby z dob předtím, než slova vznikla.

Všichni ostatní mezitím už zpívali, jenom otec, který zpívat neuměl, nezmlkl, ale pokračoval v tom dlouhém výkřiku, dokud mu stačil dech, ááááách, a když mu došel, nadechl se jako tonoucí a pokračoval v řevu: muž, který chtěl a zasloužil si být slavným profesorem, se teď zmožil jenom na ono ááááách. A pak jsem s překvapením spatřil, jak ho matčina ruka hladí po mokré hlavě a šiji, a vzápětí jsem ucítil její ruku na své hlavě a zádech, protože jsem nejspíš bezděky pomáhal otcí křičet, a matčina ruka nás znovu a znovu hladila, snad abychom se utišili, ale možná že ne, možná se v hloubi duše snažila s ním a se mnou ten řev sdílet a pro jednou se připojit k celé ulici a čtvrti,

městu a k celé zemi – i když rozhodně ne k celému městu, ale jen k jeho židovským čtvrtím, protože v Šejch Džarra, v Katamonu, v Baká či v Talbie nás té noci museli poslouchat v tichu připomínajícím ono vyděšené ticho, které leželo na židovských čtvrtích předtím, než byl výsledek hlasování oznámen. (...)

V Ámosově ulici i v celém Kerem Avraham a v dalších židovských čtvrtích se pak tančilo a plakalo; objevily se vlajky a hesla na pružících lístky, trouby klaksony aut a zněly písně „Vyzvedni vlajku až na Sion“ a „Tady v té zemi našich otců“, ze všech synagog se ozývalo troubení šofaru a z posvátných arch se vynášely svitky Tóry, kolem nichž se tančilo a zpívalo „Bůh obnoví Galileu“ a „Pojď a hleď, jak velký je to den“, a nad ránem pak pan Auster otevřel obchod a spolu s ním se otevřely všechny kiosky na ulici Vykoupení, na Sofonjášově a Kancléřské, na Jaffské cestě a na třídě Krále Jiřího V. i bary po celém městě a až do rozednění se rozdávaly nealkoholické nápoje, zákusky a dokonce i alkohol, láhve ovocných šťáv, piva a vína kolovaly z ruky do ruky a od úst k ústům, lidé, kteří se navzájem neznali, se na ulicích objímali, líbali a plakali a do tančících kroužků vtahovali i zaskočené anglické policisty a obměkčovali je plechovkami piva a sladkými likéry, a rozjaření lidé šplhali na britské obrněné vozy a mávali z nich vlajkou státu, který sice ještě neexistoval, ale o kterém se ten večer v Lake Success rozhodlo, že má na existenci právo. O sto šedesát sedm dnů a nocí později, 14. května 1948, také vznikl; každý stý z mužů, žen, starých lidí, dětí a nemluvnat v oněch židovských davech, které tancovaly, slavily, pily a plakaly radostí, z těch rozjařených lidí, kteří té noci vyšli do ulic, se však měl stát obětí vlny násilí rozpoutané Araby sedm hodin po hlasování Valného shromáždění, v níž jim po odchodu Britů přišly na pomoc pravidelné armády států Arabské ligy: jednotky pěchoty, obrněných sil, dělostřelectva, stíhacího i bombardovacího letectva, které zaútočily z jihu, z východu a ze severu s cílem zlikvidovat nový stát během jednoho či dvou dnů od jeho vyhlášení.

Té noci 29. listopadu 1947, když se mnou na ramenou procházel kolem kroužků tančících a veselících se lidí, mi však otec řekl – ne jako by mě nabádal, spíš jako by to věděl a chtěl se o tom jen pevně ujistit: Dívej se, chlapče, dobře se dívej, synku, všechno si to zapamatuj, protože na tuhle noc nezapomeš až do smrti a budeš o ní vyprávět svým dětem, svým vnoučatům a svým pravnoučatům, až my už tu dávno nebudeme.

KROMĚŘÍŽ POŠESTNÁCTÉ

Konference Židé a Morava má úctyhodnou tradici

V Muzeu Kroměřížska se uskutečnila v listopadu další z řady konferencí na téma *Židé a Morava*. Účastníci měli k dispozici sborník příspěvků z loňské konference, na jehož 360 stranách našli 25 prací z historie a současnosti Židů na Moravě a ve Slezsku i bibliografii sborníků *Židé a Morava XI–XV* (2004–2008). Vydání publikace podpořil Nadační fond obětem holocaustu v rámci programu Vzdělávací aktivity v oblasti judaismu.

HODONÍN, HRANICE, HORNÍ UHRY, TICHO A BLUM

Koloběh referátů zahájila Eva Janáčová z FF UK v Praze. Představila pět generací izraelských výtvarníků s moravskými kořeny, jejich alija byla motivována různě. V první generaci (poč. 20. století) pojednala o L. Blumovi či A. Ticho, druhá alija znamenala útek před nacismem (M. Spitzer, R. Weissenstein), po konci světové války se do Izraele odebral A. Glaser, kolem roku 1968 sochař D. Kulka. Jaroslav Klenovský z ŽO v Brně se zabýval obnovou židovského hřbitova v Hlučíně (o tom blíže viz *Rch* 12/2009). Židovskému podnikání a jeho osudu se věnovala Galina Rucká z okresního archivu v Hodoníně v referátu o obchodním domě Julia Hoitaše v Hodoníně z r. 1907.

Nejdále do minulosti zaměřil Daniel Soukup z FF UP v Olomouci rozbohem *Olomouckých povídek* z přelomu 14.–15. století. Jde o prózu s naučnými příběhy, z nichž referující vybral povídky týkající se Židů, které sloužily jako prostředky ideového soupeření s Židy, husity a těmi, kteří se odlišovali v pojetí věrouky. Na svůj referát z předloška pojednávající o demografickém obrazu židovské obce Lipníku n. B. navázal Miroslav Marada z okr. archivu v Přerově, když obdobně pojednal židovskou obec v Hranicích v polovině 17. století. Marie Dokoupilová z Muzea Prostějovska přiblížila na rozboru gruntovních bydlení v židovských domech v Prostějově. Ladislav Soldán ze Slezské univerzity v Opavě přiblížil postavu přírodní filosofky Anny Pammrové na dopisech z 20.–30. let 20. století; její názory autor srovnal s obdobnými antisemitskými myšlenkami Jakuba Demla.

Text Simony Malé z FF UP v Olomouci (přednesla ho její kolegyně) pojednává o moravských Židech, kteří v 17. a 18. století přicházeli na západní Slovensko (v polovině 18. století šlo o 30 000 osob, skoro

polovinu všech Židů v Horních Uhrách). Dopoledne zakončil expresivní výklad Libuše Křenkové ze sdružení Moravská brána z Lipníku n. B., která píše s žáky učebnice, vydává učební texty, angažovala se v projektu *Zmizelí sousedé* a nyní pracuje na projektu *Příběhy židovských domů*.

OSTRAVA, ROUSÍNOV, ŠKOLY, KOHN A GOLD

Odpolední část programu zahájil Martin Jemelka z VŠB-TU Ostrava. Zaměřil se na židovský proselytismus v Moravské Ostravě v letech 1854–1920 jako na moderni-

Anna Ticho, 20. léta minulého století. Foto archiv.

zační fenomén. (Třetina všech konverzí proběhla v letech 1911–1920, v poměru 1:4 konvertovaly více židovské ženy než muži, především z důvodu sňatku.) Jitka Jonová z CMTF UP v Olomouci přiblížila osudy olomouckého arcibiskupa Th. Kohna, jehož děd konvertoval k římskokatolické církvi. (Na zprávu o jeho zvolení měl premiér Taaffe reagovat otázkou: „Snad je ten Žid alespoň pokřtěn?“ Na začátku 20. století již na Kohnovi vadilo vše, byl nucen rezignovat a následovala posměvačná kampaň v tisku, již autorka dokumentuje.)

Život a dílo Hugo Golda (1895–1974) sledovala Miroslava Kyselá z UP v Olomouci. Po 1. sv. válce pracoval v brněnském židovském nakladatelství svého strýce M. Hickla, po jeho smrti nakladatelství převzal. Autorka připomněla Goldovy spolupracovníky v *Jüdische Volksstimme*, důraz položila na jeho sborníky k dějinám a současnosti Židů a židovských obcí na Moravě, v Bratislavě i v Čechách, popsala i Goldův odchod do Palestiny a aktivity jeho telavivského nakladatelství. Zdravotní péči o židovské obyvatele Rousínova

mezi lety 1850–1919 se věnovala Michaela Růžičková z MZA v Brně. Otázkou židovských studentů na středních školách zemí Rakouska-Uherska se na základě statistik zabýval Petr Kadlec z FF Ostravské univerzity. (Uvedme dva údaje pro Moravu: v roce 1870 zde byl podíl židovských obyvatel přes 2 %, ale na gymnázia a reálná gymnázia chodilo skoro 18 % židovských studentů a obdobně na reálky.) P. Kadlec tyto počty srovnával s dalšími zeměmi a Předlitavskem celkově. Pak analyzoval teritoriální, jazykový a sociální původ židovských studentů tří moravských škol.

ZNOJMO, FRÝDEK-MÍSTEK, HOLEŠOV, ZWEIG

David Nehyba z MZA v Brně uvedl svůj výklad historií Židů ve Znojmě od 13. století přes vypovězení roku 1454 po nový příchod po roce 1851. Pak se zaměřil na likvidaci židovských znojemských firem za druhé světové války. Život prostějovského rodáka, dramatika Maxe Zweiga v Izraeli přiblížila Ivana Bednaříková-Procházková z FF UP v Olomouci. Zweig pocházel z významné židovské rodiny a pociťoval, že je předurčen k psaní divadelních her. Tvorbě obětoval rodinný život i pohodlí, uchránila ho však před německým běsněním v protektorátu, neboť se v roce 1938 vydal do Palestiny dohlížet na nastudování své hry *Marranové*. V Palestině ani v Izraeli, kde nadále žil, nezdolal kvůli své příslušnosti k německému jazyku a kultuře. O židovském obyvatelstvu ve Frýdku a Místku na základě rozboru sčítacích archů ze sčítání lidu v roce 1930 pojednal Daniel Baránek z FF UK. (Mezi tamními Židy, kteří tvořili kolem 2 % obyvatel, byl vysoký podíl cizinců z Haliče či Slezska, polovina židovských domácností zaměstnávala služebnou, většinou křesťanku. Frýdecká a místecká židovská komunita měla vysoký podíl členů středního a vyššího věku.)

Vydařenou konferenci zakončil Petr Pálka z Muzea Kroměřížska referátem o zániku Židovského Města Holešova. Po pogromu v prosinci 1918 navrhla křesťanská obec na základě přípisu moravského zemského výboru židovské obci sloučení. To bylo židovskou obcí akceptováno. Stát však chtěl mít situaci v rukou a přijal novelu k obecnímu zřízení (zákon ze 7. 2. 1919), kterým do konce roku mohla vláda slučovat a dělit obce. Tak čs. vláda 15. 5. 1919 schválila sloučení křesťanské a židovské obce, měsíc nato obdržela obec název Holešov.

PETR PÁLKA
Muzeum Kroměřížska

FOTOGRAF JAN REICH (1942–2009)

Dědeček fotografa Jana Reicha Emil Reich se narodil v Budyni nad Ohří

Dětství, studie a vojna jsme publikovali v *Židovské ročence 5763* (2002–2003),

se, také díky Honzovu vytrvalému naléhání, už hodně zlepšilo.

Obděnice v zimě, 1981. Z cyklu Dům v krajině.

v roce 1883. A přes tohoto dědečka – ačkoli jsem se s ním nikdy nesetkal – jsme se po dlouhé známosti stali skutečnými přáteli.

Jan nebo lépe Honza Reich měl rád ve věcech pořádek, a tak se v posledním desetiletí minulého století začal zabývat svými předky a jejich osudy. Vzniklo z té práce několik digitalizovaných alb fotografií a při té příležitosti se také objevil zajímavý text – vzpomínky pana Emila Reicha na dětství v židovské venkovské rodině, na mládí a vlastně na celý život. Jejich první část s názvem

druhou, popisující transport do ghetta v Lodži a tři roky, které tam strávil, v *Ročence 5767* (2006–2007). Probírali jsme se fotografiemi ze starých alb a dostali se ještě dál, až k pradědečkovi Leopoldovi a prababičce Karolině, a skrze ně k budyňskému židovskému hřbitovu, kde oba leží. Hřbitov byl tehdy v hodně špatném stavu, ale to

I tady se projevilo to, na čem stojí jeho fotografické dílo – vytrvalá pozornost věnovaná stejně tak celku jako každému nejmenšímu detailu. Myslím, že odtud vychází i technika jeho práce; fotografoval černobíle velkoformátovým deskovým přístrojem a rozhodující část jeho díla představují kontakty jedna ku jedné. Fotografické cykly *Mizející Praha*, *Vltava a Praha*, *Bohemia*, *Dům v krajině* i další, vesměs vydané knižně, jsou přesvědčivým dokladem jeho píce, talentu, citlivosti i umělecké poctivosti.

Ale byl takový také v životě. Nic nepřehlížel, nic a priori nepovažoval za nicotné nebo nepodstatné. Ale současně měl jasný vlastní názor, v životě i v umění, a řídil se jím, i když to v prvním plánu nebylo výhodné, nebo „rozumné“.

Jan Reich, český fotograf světového formátu, zemřel 14. listopadu 2009 v šedesáti sedmi letech. Přátelsky a nezištně pro *Roš chodeš* fotografoval, kdykoli jsme ho požádali, a jeho snímky patří k tomu nejlepšímu, co jsme měli možnost publikovat. Díky. *Tihje nišmato crura bicror hachajim!*

JIŘÍ DANÍČEK

Budyně nad Ohří, 1999.

Lemberk, 1995. Z cyklu Bohemia.

Je to dílem setkání, v němž hraje roli přátelství až za hrob, editorská akribie a ještě něco, o čem nevíme, vis maior. Ale jedno je jisté: díky tomuto setkání se dostalo básníkovi Čanovi tak vydatné a profesně vytříbené pozornosti jako málokterému ze známých, i čítankových básníků, natož těch ostatních. V *Roš chodeš a Židovské ročence* jsme se Čanovi věnovali vícekrát (Rch 5/2001, 1/2008, 12/ 2008), naši pravidelní čtenáři tedy vědí dobře, kdo se skrývá za poněkud záhadným pseudonymem. Pro ostatní připomeňme alespoň základní data. Autorem je pražský rodák Tomáš Ungar (1946–1997). Vystudoval jadernou fyziku na Karlově univerzitě, v r. 1968 emigroval do Švýcarska a poté do Izraele, kde získal doktorát z jaderné fyziky a vybudoval a vedl počítačové středisko při Telavivské univerzitě. V roce 1997 podlehl těžké nemoci. Zanechal po sobě pozoruhodné a originální básnické dílo; leccos lze poznat i z malé ukázky, převzaté z třetího svazku kritického vydání jeho veršů a překladů, který právě vyšel. **tp**

BÝT DOSPĚLÝ

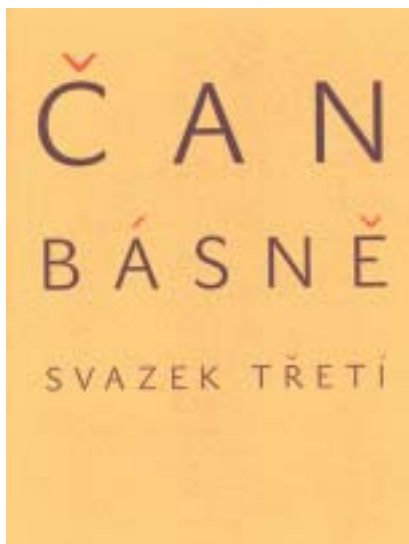
*Být dospělý je něco
jako dostat spalničky
a navíc rýmu
do školy se sice nemusí
svět má ale příchut' horečky
a aspirinu*

*není s kým si hrát
jeden je stále unavený
zbývá jen si přát
být někde jinde
a někdo jiný*

*nalepili mi fousy
a předepsali brýle
počítají roky
co do penze mi chybí
jenomže já mám
tajně nastřádané chvíle
kdy je mi deset
a v těch se mi líbí*

BAJAJA

*Mám rád pohádku o Bajajovi
co mě okouzluje nejvíce
nejsou krvavé dračí hlavy
ani jablko
mířící na správné střevíce
ale ten blábol*

*v přítomnosti krásných princezen
stát němý
krásou přistižen
a nesmět poprosit slůvko o pomoc
jaký to musel být den
a jaká noc*

*ti draci to už nebylo pak nic
na ty pak křičel z plných plic
a vyřízl jim jazyk
neb je to dávný zvyk
že nemá hlava dračí
nejlépe svědčí*

PÍSEŇ O HRŮZE Z DNEŠKA

*Jednou takhle zvečera
na pobřeží vnitřku a vnějška
se panu Pokornému náhle zjevila
jak krásná bílá kobyla
zavítá hrůza z dneška*

*bylo mu náhle jako když zuby
do dásni zabolí
a jazyk přimrzne na morový sloup
i rozběhl se s tou hrůzou do polí
a pak si uprostřed lesa na balvan
tíše stoup*

*Ta hrůza stála mlčky vedle
v očích jakýsi dávný soud
myšlenka za myšlenkou chodila
kolem v ruce vidle
a balvan mu šeptal že je bloud*

*šeptal že tadyhle stranou
je křišťálová studánka
kolem ní mechu lem*

*tam andělé pijí za dne bílého
a démoni v noci jen
tam pravda s vykasanou sukénkou
si pere okrvavělé halenky
a hvízdá si melodii prostinkou
kterou se naučila od střenky
kdo její stehna krásná uvidí
toho jeho vlastní svatozář
v prapodivného krtka promění
a zapomene svou vlastní tvář
Pan Pokorný chvíli přemýšlel
pak pomaličku slezl z balvanu
na hrůzu z dneška těžce naskočil
a odklusal večerem a vůni ze sadu*

* * *

POSLEDNÍ PŘÍPITEK

*/Anna Achmatovová/
Já připíjím na rozbořený dům
na zlobu kterou žiji
na samotu nás obou
a na tebe já piji*

*Na lež zrazujících úst
na mrtvý chlad očí
na to že svět je plný hrůz
že Bůh se od nás točí*

PODZIMNÍ DEN

*/Rainer Maria Rilke/
Pane: je čas Tohle léto bylo veliké
Polož svůj stín na hodiny sluneční
a rozežeň větry do pole*

*Rozkaž ovoci by tvary naplnilo
přidej jim ještě jižní den
donuť ho ke sličnosti a vžeň
poslední slady v těžké víno*

*Kdo ještě nemá dům teď už ho
nepostaví
kdo teď je sám samotu rozprostře
na časy
bude bdít číst psát dlouhé dopisy
a křížem krážem po aleji
bude se brouzdat napadaným
listím*

Čan, *Běsně*, svazek třetí. K vydání připravil a ediční komentář napsal Michal Kosák. Vydalo nakl. Triáda v Praze r. 2009. – Třetí svazek Čanových Běsní bude představen ve čtvrtek 14. ledna 2010 od 18.30 v Literární kavárně (Praha 1, Řetězová 10).

NECHŤ MU BŮH DÁ VYRŮST

(Obřady k narození dítěte v židovské kultuře)

Kdo by čekal, že výstava s názvem *Nechť mu Bůh dá vyrůst. Narození dítěte v kultuře a zvycích českých a moravských Židů* v pražské Galerii Roberta Guttmana bude pojata popisně a soustředí se jen na výklad a předvedení rituálních předmětů, naštěstí se mylí. Totiž: ne že by to či ono v sále chybělo, ale poněkud těžce znějící téma je představeno tak živě a vynalézavě, že veškerá „obřadnost“ jde stranou.

Obřizkový nůž, počátek 19. století.

NERVOZITA, BOLEST A RADOST

Hned na počátku výstavy je instalována obrazovka se záznamem obřizky, která se nedávno konala ve Vysoké synagoze. Návštěvník výstavy je tedy okamžitě vtažen do tématu, vidí, že akt obřizky není žádný tajemný rituál, ale událost, která patří k životu židovské komunity. Ve scénách, které v galerii vidíme, lze sledovat, jak hluboce se obřad zúčastněných dotýká, a protože se jedná právě o obřizku, chovají se i před kamerou naprosto přirozeně a nic nehrají: vidíme nervózní očekávání i zvědavost, strach i výraz naprostého soustředění, nakonec radost a uvolnění. Že se přitom (vlastně mimoděk) dozvídáme, jak vypadá Eliášovo křeslo, že muži, jenž vykonává rituální zákrok, se říká *mohel* a jakou roli plní *sandak*, je samozřejmě užitečné, ale zásadní jsou asi pocity, které se na nás z obrazovky přenášejí, a spolu se zvuky z filmu nás doprovázejí i při pokračování prohlídky.

Všechny následující texty i rituální předměty pak vnímáme prizmatem čerstvého zážitku ze skutečné obřizky, do uší nám zní střídavě radostná hudba a bolestný pláč dítěte. Pocity i zvuky vdechují předmětům život a nevelký sál galerie se stává místem, kde se historie skutečně prolíná se současností.

Pohlednice, Polsko, kolem roku 1900.

TRADICE A NAROZENÍ

Texty popisují veškeré tradice související s početím, těhotenstvím, porodem a obřizkou. Kromě vysvětlení základních skutečností se dozvídáme i detaily, jako že pokud měla rodička neobvyklé chutě, a dokonce se jí zachtělo jídel, která byla s rozporem s předpisy o židovském stravování, mělo se jít vyhovět, aby se „nerozrušila“. Dočteme se o slavnosti *šalom zachar*, která se konala večer před obřizkou, kdy se konala hostina, ale současně se držel smutek, neboť dítě při příchodu na svět pozbylo znatosti Tóry, které získalo před narozením, či o *wachnacht*, celonoční hlídce, kterou drželi modlící se muži, aby se ještě ne-

Tabulka s pozhénáním k obřizce, Mikulov, 1846.

obřezaného chlapečka nezmocnily zlé mocnosti.

Texty doprovázejí historické ilustrace (především ilustrace z díla J. Ch. Bodenschätze) a fotografie Karla Cudlína z prostředí pražské židovské obce.

Seznamujeme se s charakteristickými předměty, jež se vztahují k obřadům narození: ochranné amulety, obřizkové nástroje, knihy obřizek, obřizkové opony a hlavně obřizkové povijany. Jednalo se o zvláštní plenu, do níž bylo dítě

zabaleno při obřizce, která se obvykle později použila ke zhotovení obřizkového daru. Buď zůstala ve své původní čtvercové podobě, pak z ní byla zhotovena pokrývka na synagogální stůl, nebo byla rozstříhána do pruhů, které byly sešity v jeden velmi dlouhý textilní pás, který sloužil jako povijan na Tóru. V obou případech byl na před-

Povijan na Tóru, výřez, 1930.

mět vyšit, namalován nebo vytištěn dlouhý hebrejský nápis, který identifikoval chlapce a informoval o datu jeho narození. Obřizkový dar chlapec slavnostně věnoval při příležitosti své první návštěvy synagogy nebo při obřadu postřížin, prvního stříhání chlapečkových vlasů (ve věku zhruba tří let). Na otáčivých panelech a ve vysunovacích zásuvkách je k vidění spousta nejrůznějších povijanů z 18. a 19. století, z Čech i Moravy, u každého z nich je uvedeno jméno dárce, datum věnování a překlad hebrejského textu (donačního nápisu) na tkanině. Stejně podrobně jsou popsány i předměty, například u obřizkové knihy se dozvídáme, že se jedná o seznam obřizek, které provedl Lazar Froehlich v letech 1805–1853 v různých obcích jižních a jihovýchodních Čech.

ŽMP vydalo k výstavě rozsáhlou, bohatě ilustrovanou a krásně graficky upravenou publikaci, která obsahuje nejen údaje prezentované na výstavě, ale i několik zásadních (a s českými reáliemi spjatých) studií k tématu od Dany Veselské, Ivety Cermanové a Alexandra Putíka. Publikovány tu jsou i katalogy textilních obřizkových donací či donací k narození dítěte z Čech a Moravy, které se ve sbírkách muzea podařilo identifikovat do půlky roku 2009.

am

Seznam obřizek, Čechy (Kasejovice), 1804–1852.

(Výstava, jejíž kurátorkou je PhDr. Dana Veselská, je v Galerii Roberta Guttmana, U Staré školy 3, Praha 1, přístupná do 28. února, denně kromě sobot a židovských svátků od 9.00 do 16.30 hodin. Komentované prohlídky se konají v neděli 3. ledna v 15.30 a v neděli 24. ledna v 15.30.)

PORTHEIM A ROUBÍČEK

Židovský hřbitov Na Malvazinkách zná jen málokdo

Smíchovská židovská náboženská obec se ustavila roku 1788 a snad téhož roku byl založen i její první židovský hřbitov, zvaný též Starý radlický. Původní starou synagogu neznámého vzhledu nahradila roku 1864

mann. Vedle výše zmíněných osobností je zde pohřben básník a překladatel Friedrich Adler (1857–1938), uložena je zde též urna německy píšícího básníka a překladatele české poezie Rudolfa Fuchse (1890–1942),

Židovský hřbitov Na Malvazinkách – současný stav. Foto J. Daniček.

prostorná novorománská stavba, která pak byla v letech 1930–1931 zvětšena a radikálně zmodernizována. V jižním sousedství této synagogy byl roku 1903 založen nový hřbitov, který byl sporadicky využíván až do roku 1990. Po roce 1980 byl zmenšen

o severní část s dětskými hroby, na místě synagogy vyrostla v letech 1982–1985 novostavba Církve adventistů sedmého dne. Na ploše hřbitova je dochováno několik set náhrobních kamenů. V jihozápadním rohu hřbitova stojí novobarokní hrobka Porgesů z Portheimu (Josef von Portheim a Rosa von Portheim, oba zemřeli roku 1904). Vedle ní se nalézá další hrob téže rodiny (Mathilde von Portheim, roz. Philipp, 1831–1909, a Gustav Portheim, 1825–1916). U vchodu je umístěna pamětní deska zakladatelů hřbitova, nesoucí následující jména: Ernst Wiener, Karel Schablin, Filip Grabenstein, Alfred Trier, Jindřich Taussig, Samuel Löwit, Vilém Eisner, Markus Roubíček, Ludvík Elišák a Adolf Berg-

Hrobka Portheimů. Foto J. D.

kteří tragicky zahynul v londýnském exilu. Mezi významné pohřbené osobnosti patří též Jindřich Taussig (1837–1908), dlouholetý starosta pohřebního bratrstva, nebo Julie Roubíčková (zemřela roku 1918), prezidentka Spolku židovských žen na Smíchově. Dále se zde nacházejí hroby mnoha významných osobností, lékařů, právníků a podnikatelů.

SOUČASNOST

Po druhé světové válce postrádal hřbitov Na Malvazinkách po desítky let údržbu, zarostl a pustl. Po roce 1990 se jej podařilo vyčistit od náletové vegetace a ve slušném stavu jej udržuje správce, který bydlí v areálu. Problémem zůstává stav náhrobků – přibližně padesát je jich povale-

no, nejen v důsledku stárání a přírodními vlivy, ale bohužel i působením vandalů. Tento nežádoucí stav vyvolává kritiku veřejnosti a je třeba jej změnit.

Proto vznikl záměr tyto náhrobky vztýčit. Za tímto účelem byl pořízen soupis náhrobků určených k obnově, náhrobky byly foto-

graficky zdokumentovány a byl vybrán zhotovitel díla. Náhrobky by měly být vztýčeny v průběhu roku 2010 a akce si dle rozpočtu vyžádá částku asi 240 000 Kč. Židovská obec v Praze jako vlastník hřbitova je připravena ze svého rozpočtu uvolnit peníze na jeho obnovu, avšak každoročně disponuje pouze omezenými finančními prostředky na podobné účely. Situaci komplikuje fakt, že se jedná o hřbitov, který jako mladší pohřebišť není památkově chráněn, není tedy možno žádat prostředky z obvyklých dotačních titulů. Se žádostí o nadační příspěvek byl osloven Nadační fond obětím holocaustu, pomoc bude hledána i u Městské části Praha 5. Je známo, že v České republice i v zahraničí žijí pozůstalí, kteří mají na tomto hřbitově své rodinné hroby či hroby svých předků. Obracíme se na ně proto touto cestou s prosbou o finanční pomoc, za niž budeme vděční. Finanční prostředky darované fyzickými či právníckými osobami prostřednictvím písemných darovacích smluv je možno si odepsat z daňového základu dle platných právních předpisů.

Pokud se někdo rozhodne na obnovu tohoto hřbitova finančně přispět, může tak učinit prostřednictvím správy nemovitostí Židovské obce v Praze, akciové společnosti Matana, která obnovu řídí. Bližší informace všem zájemcům poskytne JUDr. L. Heřmánek z této společnosti, e-mail: leos.hermanek@seznam.cz.

FRANTIŠEK BÁNYAI
předseda Židovské obce v Praze

Náhrobek pana Roubíčka. Foto J. D.

NOVÉ KNIHY

Miloš Pojar

IZRAEL

Druhé aktualizované vydání dějin židovského státu od nejstarších dob s důrazem na výklad historie 20. století, především jeho druhé poloviny. Autor v Izraeli působil v letech 1990–1994 jako velvyslanec a politickou problematikou této země a její kulturou se řadu let důkladně zabírá. Kromě základního přehledu čtenáři v knize naleznou i kapitolu o vzájemných česko-izraelských vztazích či aktuální rady pro turisty.

Vydalo nakl. Libri v Praze roku 2009. 202 stran, ilustrace, dop. cena 200 Kč.

Břetislav Olšer

IZRAELSKÉ OSUDY

(TISÍC A JEDNA PRAVDA VE SVATÉ ZEMI)

Knihy spojuje pohled na současný Izrael, úvahy autora o izraelsko-palestinském konfliktu a o historii země. Mimořádnou hloubku a působivost dodává textu vyprávění Olšerových průvodců, většinou českých rodáků, kteří do Svaté země odešli před desítkami let i v době nedávné.

Vydalo nakl. P3K v Praze r. 2009. 208 stran + 32 stran bar. fotopřílohy; cena v knihkupectvích je 249 Kč, při objednávce v nakladatelství (e-shop na www.p3k.cz nebo e-mail: objednavky@p3k.cz) je cena 209 Kč (+ poštovné).

Frederic Morton

KÁMEN ZE ZDI NÁRKŮ

Vídeňský rodák, americký spisovatel F. Morton zachytil ve svém románu život židovské rodiny v centru rakousko-uherské monarchie: mladého Žida Bereka Spiegelglase přivede roku 1873 náhoda z rodné slovenské vesničky na předměstí císařské Vídně. Usadí se tu a založí rodinu, která přečká šest desetiletí včetně veškerých peripetií od první světové války přes rozpad císařství až po světovou hospodářskou krizi a nástup Hitlera k moci.

Z angličtiny přeložila Vlasta Reitterová. Vydalo nakl. Paseka v Praze r. 2009. 476 stran, dop. cena 390 Kč.

Marek Toman

MŮJ GOLEM

Diplomat a básník M. Toman se golemovské tematiky zhostil překvapivým způsobem: na jedné straně se držel historických skutečností z Prahy konce 16. století a detailů ze života údajného Golemova tvůrce rabiho Löwa, na druhé straně vytvořil napínavý příběh, přitažlivý i pro mladé čtenáře moderní doby, založený na zkoumání vztahů mezi lidmi, ať jsou to židé či křesťané. Dynamiku knihy posilují expresivní ilustrace Hany Puchové, soustředěné na tváře a vnitřní život hrdinů příběhu. S použitím prvků komiksu tvoří rovnocennou součást textu. *Můj Golem* je určen starším dětem a dospívajícím a zároveň jejich rodičům. Rozlišit historickou skutečnost a fikci pomůže podrobný doslov s vysvětlivkami.

Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2009. 168 stran, cena 248 Kč.

Fanny Neuda

HODINY ZBOŽNOSTI

Modlitby sepsala manželka loštického rabína Fanny Neuda (1819–1894) v roce 1854. Kniha se stala záhy po prvním vydání (1855) tím, čemu se dnes říká bestseller: byla přeložena do angličtiny a několikrát reeditována v USA; do dnešního dne vyšlo v různých zemích a překladech na čtyřicet vydání. Česky vycházejí *Hodinky zbožnosti* poprvé.

V překladu a s komentářem Jaroslava Achaba Haidlera je vydalo Občanské sdružení Respekt a tolerance v Mohelnici roku 2008. Úvod napsal Luděk Štipl. 95 str., dop. cena je 200 Kč; sdružení ji prodává za 150 Kč + poštovné a dobírka.

Simone Weilová

TÍŽE A MILOST

Soubor úvah, myšlenek a aforismů je prvním dílem francouzské filosofky, sociální reformátorky a teoložky Simone Weilové (1909–1943), která patří k nejvýznamnějším myslitelům 20. století. Narodila se v židovské rodině (otec byl lékař). Od mládí ji zajímaly sociální otázky, přitahoval ji marxismus, který však brzy odmítla, ve španělské válce stála na straně anarchistů, po zranění a mystických zážitcích se její život i myšlení obrátilo k náboženství: stala se katoličkou, ale zajímala se důkladně i o další náboženské směry.

Z francouzštiny přeložil Alan Beguivin. Vydalo nakladatelství Kalich v Praze r. 2009. 192 stran, cena 188 Kč.

Připravila **am**

TISÍCE PŘÍBĚHŮ JEDNOHO DĚTSTVÍ

(dokončení ze strany 9)

ROMÁN BAVÍ I DOJÍMÁ

Nakonec si dovoluji malou poznámku na okraj. Je zvláštní, s jakou vehemencí se spisovatel v rozhovorech a dokonce i v knize samotné brání nálepce „autobiografie“. Obviňuje každého, kdo po takovýchto motivech z autorova života a soukromí lační, z primitivismu a bulvární senzacechtivosti. Je pravda, že nahlédnutí do autorovy minulosti nás může zavést k úvahám, nakolik jsou třeba ony melancholické, tajemné a iracionální ženské postavy v Ozových knížkách ovlivněny přdobrazem jeho matky.

Na druhou stranu se však zdá, že do *Příběhu o lásce a tmě* proniká překvapivě málo autentické, vnitřní zkušenosti, s níž by se čtenář mohl identifikovat, poznat se v ní. Stejně jako v jiných románech i zde Ozovi lépe svědčí poloha vypravěče ve třetí osobě, zatímco introspekce – byť se nevyhýbají ani choulostivým tématům erotickým – bývají příliš stylizované, někdy poeticky květnaté, jindy didakticky přemoudřelé, ale málokdy uvěřitelné.

To však při četbě autorovi odpustíme. Stejně jako mu promineme, že se tak často opakuje, že vykrádá sám sebe a vlastní myšlenky a výroky. Odpustíme mu občasný patos, tak trochu ješitné sebecitování a tu a tam utroušené banální moudro. Už totiž tak trochu tušíme, po kom to má: jeho otec se věčnými přednáškami a nepovedenými žerty snažil za každou cenu přehlušit ticho slovy, matka se zase nořila do melancholických krajín vlastní fantazie. Postavy obou rodičů, stejně jako – v menší míře – nespočet dalších rázovitých postavíček, které román zalidňují, známe totiž tak důvěrně, jako bychom s nimi prožili kus života. Jen Oz sám, Amos Klausner, který nemá rád, když někdo jeho díla čte jako autobiografii, se dál ukrývá jako Šeherezáda za tisíce příběhů.

Román *Příběh o lásce a tmě* je kniha, která vás bude bavit, provokovat i dojímat. Je to kniha, kterou můžete otevřít na kterékoli stránce a začíst se. Bude vás nutit smát se nahlas a předčítat úryvky komukoliv, kdo se ocitne zrovna nablízku. Je potěšitelné, že tento významný román vychází s poměrně malým zpožděním i v češtině, což je u izraelské literatury výjimka – navíc ve skvělém, bohatém a vynalézavém překladu Michaela Žantovského.

MAGDALENA KRÍŽOVÁ

MINULÝ ROK ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Já si myslím, že lidé, kteří se dneska chovají jako neonacisté, vlastně neonacisty nejsou. Oni jsou v nějaké stresové sociální osobní situaci a vracejí se jenom ke stereotypům,“ řekl Radiožurnálu (5. 2.) politolog a pedagog FF UK Z. Zbořil. ■ Média (např. Klatovský deník, 5. 1.) referovala o tom, že ČT 1 připravila dokumentární seriál o metodách komunistické tajné policie. První díl se týkal akce „Pavouk“, jejímž záměrem bylo shromažďovat údaje o intelektuálech a umělcích židovského původu u nás. Akce měla „obří rozměry“.

■ Petrohradská policejní právnická univerzita vydala pro své studenty, budoucí policisty, učebnici plnou antisemitských klišé, ale také novinek v tomto oboru. Tak autoři např. soudí, že „sionisté fyzicky odstranili Stalina“ nebo že Michail Gorbačov je vlastně sionistický agent jménem Garber, který Sovětský svaz zničil záměrně „ve jménu boha Mojžíše“. Informaci o učebnici, která dostala státní imprimatur, přinesly iDnes (30. 3.) podle ruského deníku Vremja Novostej. ■ Strakonický deník (15. 7.) přinesl zprávu, že ve městě nějaký muž hajloval a vykřikoval „Židi do plynu!“ Policii to vysvětlil tím, že je to „jeho názor a že si za ním stojí“. ■ Olomoucký deník (14. 3.) vzpomněl na osud místní synagogy, kterou zapálili němečtí a čeští fašisté. Na jejím místě po válce stála socha Lenina a Stalina, jehož hlava měla být po odhalení „kultu osobnosti“ nahrazena hlavou námořníka, ale – nestalo se. Socha padla až po r. 1989. ■ „Neonacisté vytvořili v naší zemi klima strachu. Pokus o upálení romské rodiny je vyvrcholením celého řetězu násilností.“ – Tak začíná svůj referát o růstu extrémní pravice v ČR týdeník Reflex (23. 4.). ■ TV Nova (30. 5.)

referovala o loupeži před hypermarketem v Čestlicích u Prahy, kde ostrahu přepadl muž v „neobvyklém převleku“ – přestrojil se za „ortodoxního Žida“. ■ ČT 1 (15. 6.) přinesla zprávu o marné snaze Lisbeth Popperové (64) restituovat rodinnou vilu v pražské Bubenci, již arizovali nacisté a po válce de facto Česká republika. Prezident Beneš ji věnoval Sovětskému svazu, dnes je tam velvyslanectví následnického státu. „Cítíme se úplně klidní,“ řekl ČT 1 tajemník ruské ambasády, „jsme poctiví majitelé objektu.“ ■ Média (např. týdeník Týden pod titulkem „Pár kapek v moři nekonečné loupeže“) se vracela k tématu nacistické i komunistické loupeže židovského majetku. ■ Radio Praha ČRo 7 (26. 6.) referovalo o pražské mezinárodní konferenci o osudu majetku obětí holocaustu. ■ Brněnský deník (15. 8.) přinesl vzpomínku na pogromistickou náladu a útoky proti Židům v Brně v létě 1938, které začaly v kavárně Esplanade. ■ Média v řadě více či méně informovaných článků referovala o přípravách k 400. výročí úmrtí Mahara-la. ■ „Letos jsme si jako prázdninový výlet vybrali koncentrační tábor Osvětim,“ napsala týdeníku Květy (32/2009) rodina Schwarzova z Prahy. „Bylo to strašné! Měli jsme zkažené minimálně dva další týdny volna, protože jsme na ten hrozný zážitek pořád museli myslet. Proto jsme se rozhodli, že něco podobného už nikdy nepodnikneme.“ ■ Pod titulkem „Golem 13 zkoumá kořeny bezpráví“ přinesly Lidové noviny (29. 6.) recenzi kontroverzní inscenace „kabalistického dramatu“, kte-

Kresby Antonín Sládek.

rou uvedlo pražské Národní divadlo. Autorem je spisovatel George Whyte, jehož matka byla Češka. ■ Pod titulkem „Mohlýkán z Auschwitzu“ hovořila Mladá fronta Dnes (12. 9.) s bývalým vězňem Oldřichem Stránským (88), vlastní téma obsáhlého článku však naznačuje podtitulek: „Jaký bude tento svět, až zemře po-

slední osvětinský vězeň? Ta doba se neodvratně blíží.“ ■ „Těžko popsat, jaké byly naše dojmy,“ řekl jeden ze 45 studentů Střední školy technické v Mohelnici, kteří navštívili Osvětim, Šumperskému a Jesenickému deníku (19. 10.). „Budme rádi, že žijeme v dnešní době.“ ■ Slovácko (28. 7.) referovalo o putovní výstavě *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, otevřená v prostorách zrekonstruované sy-

nagogy ve Strážnici. „Výstava je doplněna o část *Strážnice a Židé*, která mapuje problematiku židovského obyvatelstva ve Strážnici.“ ■ Všechna významnější média zaznamenala čtyřdenní pouť „Wintonova vlaku“ z Prahy do Londýna, která vyvrcholila setkáním s Nicholasem Wintonem. „Protože svět se stále vyvíjí dopředu a myslím si, že jistě lidské hodnoty upadají, člověk, jako je pan Winton, by se v dnešní době velmi těžce hledal,“ řekla deníku Slovácko (15. 9.) studentka z Hodonína, která se zájezdu zúčastnila jako vítězka soutěže Winton Train. ■ Opavský a Hlučínský deník (20. 10.) se v titulku ptá: „Jude Raus! Kdo a proč to napsal před památník Židů?“ Podle policejního vyšetřovatele to pisatel nemyslel hanlivě, ale „jde o připomenutí výročí“. ■ Podle médií (např. iDnes, 6. 11.) extremistické společenství, které si říká White Justice, na svých „utajených webových stránkách“ plánovalo teroristické útoky v Česku (např. proti elektrárnám) a „útoky na cizince a vysoce postavené Židy“. ■ Regionalist (27. 10.) referoval o tom, že součástí výstavy *Příběhy dvacátého století* jsou jednak replika strážní věže z komunistického lágru Vojna u Příbrami, instalovaná na pražském Klárově, jednak transportní vagon, ve kterém byli pravděpodobně převáženi čeští Židé do Terezína; ten stojí na Hradčanském náměstí. ■ MfD (12. 12.) připomněla svátek Chanuka. Slaví ho i rodina českého premiéra, stejně jako Vánoce, kdy se „sejde celá rodina a ‚Mojžíšek‘ nadělí dárky“. Deníku to svěřil syn premiéra J. Fischer ml. (tp)

IZRAEL: Osady pod mrazem

Závěr roku, který Izraeli přinesl nejpravděpodobnější vládu (tak zní většinový názor západních médií, ač jde o velkou koalici), vyzněl trochu překvapivě. Právě tato vláda Benjamina Netanjahua vyhlásila zmrazení výstavby v osadách na Západním břehu Jordánu na deset měsíců, tedy do konce letošního září.

Těžko zatím předvídat, zda tento ústupek Izraele něčím pohne, zda vyvolá nějakou příznivou reakci na straně Palestinců. Skeptici mohou opakovat klišé, že pouhé zmrazení výstavby v osadách je pro Izraelce příliš mnoho (alespoň pro ty, kteří je považují za pevnou část suverénního židovského státu), ale pro Palestince příliš málo (i pro ty, kteří by uznali Izrael v hranicích z června 1967).

Jisté je, že sama Netanjahua vláda by takhle neustoupila. Jde o výsledek tlaku

z Washingtonu na mírové rozhovory ve Svaté zemi v době, kdy Amerika upíná síly na Afghánistán a Pákistán.

MÍSTO DOMŮ JEN PERGOLY

Co plyne z reakcí v izraelských médiích? Zhruba dva zobecňující závěry. Zaprvé: existence velkých bloků osad na Západním břehu patří k izraelskému politickému konsenzu. Hájí je i ministr obrany Ehud Barak, jeden z lídrů levice. Zadruhé: i když zmrazení výstavby působí jako zásadní událost, jeho skutečný vliv na stávající situaci bude poměrně malý.

Postoj Ehuda Baraka přibližuje článek na zpravodajském webu *ynet*. Začátkem prosince přijal Barak čtyři osadnické předáky a jeho poselství pro ně tvoří titul článku: „Osady jsou součástí Izraele.“ Tečka. Barak má zcela jasno v tom, že bloky osad jsou a zůstanou nedělitelnou částí Izraele „při jakémkoli budoucím vyjednávání s Palestinci“. A protože mluví s předáky osadníků, dodá k tomu i kapku emocí: „Údolí Jordánu a Mrtvé moře patří k regionům, které jsou drahé mému srdci.“

Pro ty Evropany či Američany, kteří uvažují poněkud schematicky a domnívají se, že izraelská levice jim půjde na ruku, že musí být z principu proti osadám, je to asi sprcha, ale odpovídá realitě. Vždyť před čtyřiceti lety, po šestidenní válce,

vznikaly první osady právě s požehnáním levice (říká vám ještě něco Alonův plán strategických osad v údolí Jordánu?).

Takže spíše než o obecné poselství Ehuda Baraka jde o praktické detaily, které se nedostanou do běžných novin. Když člověk slyší o zmrazení osad, představí si zastavenou výstavbu dalších bytů. Ale nynější regulace je mnohem přísnější: zakazuje výstavbu infrastruktury, silnic, cest i chodníků. „Vaše radnice mohou schvalovat jen malé změny jako instalaci klimatizací či stavbu pergol,“ říká osadníkům Barak. To docela silně zasáhne některé osady, třeba náboženskou Betar Elit,

Osada Betar Elit. Foto archiv.

ská dohoda o osadách je podle něj dobrý plán a pro Izrael představuje promyšlený ústupek. Na Západním břehu sice bude zmrazena výstavba, ale do zmrazení není zahrnut východní Jeruzalém, jak by odpovídalo představám nejenom Palestinců, ale i amerických a evropských elit – v izraelské metropoli se nic nemění. Celkově vzato stojí tento krok za pokus.

Obama bude prezidentem další tři roky či i sedm let a měl by teď vidět, že Izrael chce mír, že chce v rozumném rozsahu spolupracovat na jeho úsilí, píše Rubin. Proto je tu časový limit deseti měsíců. Není to vysoká cena za to,

že se Obamovi ukáže izraelská ochota. A zároveň – což je podle Rubina to podstatné – se mu ukáže neochota Palestinců. Jejich prezident Mahmúd Abbás řekl v rozhovoru, že Amerika může dělat dvě věci: tlačit na Izrael, aby osady úplně odmítl a aby se stáhl na hranice z června 1967.

„Chápete ten vtip?“ ptá se řečnicko Rubin. Obama udělal ze Svaté země svou

nejfrekventovanější záležitost, hovořil o ní, setkával se s lídry, osnoval plány, tlačil na Izrael a dosáhl s ním dohody o ústupcích. Ale pomoc z arabské strany, o kterou žádal, nezískal. Poučení z této zkušenosti musí být zřejmé: problémem není ani Obama, ani Netanjahu, ale Abbás. On je tím, kdo odmítá jednat a vrhá na Obamovy sliby o začátku mírového vyjednávání během dvou měsíců špatné světlo. Ironicky vzato, uzavírá Rubin, je to pro Obamovu administrativu první skutečný zahraničně-politický úspěch za deset měsíců v Bílém domě.

JERUZALÉM PO ŠVÉDSKU

V této atmosféře přišla se svou trochou do mlýna i Evropa. V Jeruzalémě byla projednávána zpráva o evropské podpoře izraelským nevládním organizacím. Z Evropy jim přiteklo za poslední tři roky v přepočtu asi 150 milionů korun, což není moc. Zajímavé ale je, že ty prostředky mířily do té části politického spektra, která je považována za krajně levicovou (BeCelem, HaMoked, Ješ Din).

V listu *Ha'arec* to rozebral ředitel dozorcující organizace Gerald Steinberg. Evropskou podporu jen pro tuto část názorového spektra považuje za manipulaci, kolonialistickou praxi a podrážení cílů sionismu: „Představte si francouzskou odpověď, kdyby Amerika financovala korsické separatisty pod rouškou lidských práv. Tolerovalo by Španělsko zahraniční financování nevládních kampaní týkajících se násilného konfliktu v Baskicku? Ale pro Izrael jako by platila jiná pravidla.“

Har Choma, pro Izraelce část Jeruzaléma, pro Palestince osada. Foto Karel Cudlín.

Financování kampaní je věc příslušného zákona. Horší je, stanou-li se „nevládkové“ názory pozicí celého státu, navíc předsedajícího Evropské unii. To byl případ Švédska, které chtělo v EU prosadit svou směrnicí: uznat východní Jeruzalém za metropoli palestinského státu, ale neuznat Jeruzalém za metropoli státu židovského. Ten plán neprošel, ale naznačil leccos. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

Kalendárium

Před **110 lety**, v roce 1900, povzbudily výsledky sčítání lidu ty Židy, kteří se rozhodli pro asimilaci k českému národu a řeči. Tehdy se v Čechách poprvé víc Židů hlásilo k „českému obcovacímu jazyku“ (55,17 %) než k „obcovacímu jazyku německému“ (44,64 %). Nadále už tedy, alespoň statisticky, neplatilo, že se většina zdejších Židů hlásí k německé kultuře a jazyku. Tato tendence byla setrvalá. V roce 1921 (to se pro změnu přihlašovalo k národnosti) se hlásilo v Čechách 49,49 % Židů k nově zavedené „československé“ národnosti, 34,63 % k národnosti německé a 14,60 % k národnosti židovské. Při sčítání roku 1930 byl poměr: 46,42 % (čs.) ku 31,01 % (něm.) ku 20,26 % (žid.). Zajímavá byla situace na Moravě a ve Slezsku,

kde Židé tradičně tíhli spíše k Vídni než k Praze. V roce 1921 se tu přihlásilo k „československé“ národnosti jen 15,71 % Židů a k německé jen 34,85 %; nejvíce, 47,84 %, se jich podle dávné rady Theodora Herzla vyhnulo dilematu a přihlásilo se k národnosti židovské. V roce 1930 byl poměr následující: 17,58 % (čs.) ku 29,08 % (něm.) ku 51,67 % (žid.). V průměru se tedy v českých zemích hlásilo k „československé“ národnosti v r. 1921 – 37,97 %, v r. 1930 – 36,30 %; k německé národnosti v r. 1921 – 34,71 %, v r. 1930 – 29,08 %; k židovské národnosti v r. 1921 – 25,93 %, v r. 1930 – 31,29 procent.

Data ze sčítání z let 1880–1931 nejsou v odborné literatuře vážněji zpochybňována; je však zřejmé, že mohla být ovlivněna zadáním cenzu, kterým úřady sledovaly jasně politické cíle – zvýšit absolutní počet německých, respektive českých obyvatel, nebo alespoň proměnit jejich vzájemnou relaci; výsledek pak mohl mít značný význam pro politiku vnitřní (školství, státní i místní správa), ale i zahraniční.

Interpretace výsledků má ještě další úskalí, na něž upozorňuje na příkladu Prahy americký historik G. B. Cohen v knize *Němci v Praze 1861–1914* (česky 2000). Podle Cohena pražští Židé sice ve sčítáních na přelomu století vy-

měnili německou loajalitu za českou, avšak často „ve společenských ohledech a vzdělávacích záležitostech uchovávali prvky staré německé loajality ... velká většina bohatých i chudých byla málo připravena opustit svou starou víru ve vyšší hodnotu německého vzdělání a přestat s dlouhodobým uctíváním německy mluvící liberální měšťanské elity“.

Jak vše vypadalo později v praxi Československé republiky, za situace, kdy ještě velká část Židů byla bilingvní, se můžeme, navzdory tomu, že jde o dobu nepřilíživě vzdálenou, spíše jen dohadovat na základě vzpomínek pamětníků. Podle česko-izraelské historičky Ruth Bondyové „zanevřít na německou kulturu jenom proto, že vláda přešla do rukou Čechů, zaváňelo mnohým Židům (i těm, kteří ovládali oba jazyky) laciným oportunistem“.

Bondyová soudí, že zatímco „ve městech a vesnicích Čech a Moravy cítili Židé spíše sounáležitost s českou kulturou a ve velkých městech se mohli pokoušet žít v obou světech zároveň, není sporu o tom, že v pohraničních oblastech s Němecem se nadále cítili spřízněni s německou kulturou“. Mnozí se přirozeně hlásili k německému mateřskému jazyku a k německé národnosti také při sčítání lidu r. 1930; navzdory tomu, že tak učinili dávno před nástupem nacistů k moci, měli s tím osudové problémy po roce 1945.

Před **60 lety**, 20. 1. 1950, zemřel v Jeruzalémě rabín dr. **SAMUEL ARJE**. Narodil se v roce 1875 v Bukovině, teologická studia dokončil na semináři ve Vídni. Své první rabínské místo nastoupil v Dobříši, v roce 1909, před 101 lety, se stal duchovním židovské obce na Smíchově. Patřil k zakladatelům pražské židovské školy, byl činný v mnoha kulturních, sociálních i kulturních spolcích, působil jako předseda Svazu rabínů v Čechách apod. V Praze vydal česky *Pojednání o židovské mystice a Kabala J. K. Agrippy z Nettelshheimu* (1922), ale až „svatý Jeruzalém“, kam před válkou emigroval, mu umožnil věnovat se naplno „lásce svého dětství a mládí, foliantům tal mudické a rabínské literatury“, jak píše v nekrologu jeho přítel, zemský rabín dr. Gustav Sicher.

PŘÍBĚH KOWALSKÝCH

Příběh Kowalských – tak zní název dokumentárního filmu vztahujícího se k složitým a tragickým dějinám vztahů mezi Poláky a Židy během druhé světové války. V polštině je jméno Kowalski jakožto nejběžnější příjmení synonymem pro „běžného člověka“, „everymana“. Rodinu, jejíž příběh film vypráví, však nelze v žádném případě označit za průměrnou, jakkoli bychom si to možná přáli...

Hraný dokument režiséra Macieje Pawlického je součástí širšího polského projektu *Život za život*, jehož cílem je zmapovat osudy lidí popravených za pomoc Židům. Je to tedy pohled na holokaust očima „druhé strany“, očima „sousedů“, kteří stojí na opačném poli než „sousedé“ z názvu známé knihy Jana Tomaszeho Grosse o pogromu v Jedwabněm.

Zatímco osudy lidí, jako byla například Irena Sendlerová (viz *Rch* 4/2007), či historie Rady pomoci Židům (*Żegota*) – tedy příběhy spojené s Varšavou a dalšími většími městy okupovaného Polska – jsou už poměrně známé i mezinárodní veřejnosti, film vypráví o situaci na polském venkově, kde stále na historiky čeká mnoho neprobádaných příběhů.

MÍSTO V PANTEONU

Dne 15. října 1941 byla po Generálním gouvernementu vylepena vyhláška guvernéra Hanse Franka: „Židé, kteří se bez povolení nacházejí mimo jim vymezené území, podléhají trestu smrti. Stejný trest postihne i osoby, které takovým Židům vědomě poskytují úkryt.“ O rok později, 6. prosince 1942, německá policie obklíčila dům rodiny Kowalských v malé vesnici Cierpielów u Radomi, kde vedle rodičů a jejich pěti dětí našli také Elku Cukierovou a Bereka Pinechese, jejich bývalé židovské sousedy. Stejný scénář se opakoval i v několika dalších domech v okolí. Ještě téhož dne nacisté všechny zadržené, Židy i Poláky, kteří je ukrývali, 34 osob, popravili nebo upálili zaživa.

Příběh Kowalských a jejich dětí dlouho nikdo neznal, jejich jména by se ale dnes podle představ autorů filmu měla stát symbolem, synonymem pro každého, kdo riskoval vlastní život pro záchranu obětí holokaustu. Ne náhodou v souvislosti s premiérou filmu udělil celé rodině in memoriam polský stát významanání. Jak napsal historik Jan Żaryn, tímto gestem se Kowalski stali „součástí panteonu polského protinacistického odboje. Není totiž rozdíl mezi jejich zásluhami a zásluhami hrdinů ozbrojeného odporu“.

MACIEJ RUCZAJ

Tak vypadala smíchovská synagoga v době, kdy tu nastoupil rabí S. Arje. Snímek Z. Reacha je asi z r. 1925.

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Káva o čtvrté

■ V úterý **5. ledna** v 15.00 hodin k nám zavítá na „Kávu“ novinář, stálý zpravodaj Českého rozhlasu na Blízkém východě **Břetislav Tureček**. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ Ve středu **27. ledna** v 15.00 hodin se koná další z „Podvečerů“. Tentokrát přijde první dáma české country scény a zpěvačka mnoha hitů **Věra Martinová**.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, programy začínají v 18.00 a vstupné činí 30 Kč.

■ 13. 1.: Vernisáž výstavy **Proměna K.** mexické fotografky **Patricie Lagarde**, která je inspirovaná Franzem Kafkou. Výstavu uvedou zástupci Velvyslanectví Spojených států mexických, s jejichž spoluprací je uspořádána. Výstava je otevřena po–čt 10–15, pá 10–12. Vstup volný.

■ 14. 1.: **Destalinizace a reformní myšlení v Československu v letech 1956–1968**. Úvodní přednáška prof. Jana Rataje z nového cyklu *Židovská menšina v Československu v letech destalinizace a uvolnění v intencích reformního komunismu*.

■ 19. 1.: **Poslední vlak**. Film, který líčí pět dnů cesty téměř 700 Židů z Berlína do Osvětimi roku 1943. Drama, Německo/Česko 2006, 120 minut. Úvodní slovo producentu filmu Ivo Pavelek.

■ 20. 1.: **Židovské housle Alexandra Shonerta**. Na klavír doprovází Natalia Shonert.

■ 21. 1.: Blízky východ včera a dnes: **Izraelská zeď jako malířské plátno**. Propaganda, vzkazy, umění i folklor. Cyklus přednášek Ing. Jana Neubauera.

■ 25. 1.: **Dva osudy dotčené holokaustem**. Příběh žurnalisty **Jindřicha Liona**, který dvakrát utekl z rodné země, a životní osud **Olgy Klíngerové**, ukryvaného dítěte, která v 50. letech minulého století emigrovala do Izraele. Beseda Petra Broda s Olgou Klíngerovou spojená s projekcí dokumentu o Jindřichu Lionovi.

■ 26. 1.: **Umění vyprávět příběhy**. Nahlédnutí do díla **Amose Oze**, světově uznávaného spisovatele, kterého izraelská čtenářka nazývají svědomím národa. Přednáška přední české hebraistky a překladatelky doc. PhDr. Jiřiny Šedinové, CSc. z cyklu *Cesty izraelské literatury*, věnované současné izraelské literární tvorbě. Ukázky z tvorby přečte Josef Somr.

■ 28. 1.: **Franz Kafka v ilustracích a výtvarném umění**. O ilustracích k povídkám

KULTURNÍ POŘADY Mark Podwal: *Strom života – Tu bišvat*.

a románům Franze Kafky a jejich vlivu na některé umělce. Ohlas Kafkova díla v českém výtvarném umění v 60. letech 20. století a dílo grafičky a malířky Jarmily Mařanové. Přednáška dr. Arna Pařika.

■ Nedělní program pro děti a jejich rodiče: **10. 1. ve 14.00:** Lviček Arje se učí hebrejskou abecedu a psát husím brkem. Jednotné vstupné 50 Kč. Prohlídka: Starý židovský hřbitov. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ 5. 1. v 17.00: **Bohatství židovských památek Moravy a Slezska** – vernisáž fotografií židovských hřbitovů, čtvrtí a synagog **Libora Cabáka**. Vstup volný.

■ 12. 1. v 18.00: Proč svatý Mikuláš nosí falešný vous? O tom vypráví veselá pohádková anekdota s písničkami. Napsal ji **Ludvík Aškenazy**. Z němčiny přeložil a upravil Miroslav Stuchl. Poslechový pořad uvádí Přemysl Hnilička. Vstupné 20 Kč.

■ 19. 1. v 18.00: **O židovské přitažlivosti a židovské múze** – Mgr. Pavla Váňová, předsedkyně Rady Betanie, se zamýšlí nad zajímavým, u nás prakticky neznámým dílem haličské rodačky, básničky **Maschy Kaléko** (1907–1975). Zazní ukázka z její tvorby a flétnové improvizace Petry Klementové, absolventky brněnské JAMU. Vstupné 20 Kč.

■ 24. 1. v 15.00: **Tu bišvat** – Nový rok stromů. Dozvíte se, jaké tradice se vážou k této slavnosti, a mnoho dalšího. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 26. 1. v 18.00: **Erich Wolfgang Korn-gold** – světoznámý a oceňovaný skladatel a dirigent, autor hudby ke slavným filmům, dvojnásobný držitel ocenění Americké filmové akademie (Oscar). Přednáš-

ka Mgr. Jany Čipákové o významných brněnských osobnostech. Vstupné 20 Kč.

■ 28. 1. v 17.00: **Krátká dlouhá cesta**. Fedor Gál představí svůj projekt, který bude spojen s projekcí stejnojmenného filmu, který režíroval Martin Hanzlíček. Pořad je věnován Dni památky obětí holokaustu a předcházení zločinům proti lidskosti. Vstupné 20 Kč.

ŠALOM ALEJCHEM

■ V pražské klubovně Druhé patro (Dlouhá 37, Praha 1) se vám 15. ledna od 19.00 představí učitelé a žáci ZUŠ Němčice nad Hanou v hudebně-tanečním programu **Šalom alejchem**, spojeném s vernisáží výstavy na téma židovských pohádek. V programu se představí taneční soubor RUT, pěvecký spolek a hudební skupina Vulcanica. V sobotu dopoledne pak můžete přijít se svými dětmi na netradiční výtvarný workshop. *kk*

ZAPOMENUTÉ TRANSPORTY NA DVD

■ Na DVD vyšly v prosinci čtyři filmy dokumentární série **Zapomenuté transporty** režiséra Lukáše Přibyla (viz Rch 4, 10/2008) v české jazykové verzi. Režisér v nich během deseti let práce, sbírání dokumentů a hovorů s pamětníky zmapoval unikátním způsobem osud lidí, kteří byli deportováni transporty, o nichž se dosud mnoho nevědělo: do Estonska, Lotyšska, Běloruska a východního Polska. Boj o holý život, lásky, úteky nebo „normální život“ v ghettu popisují svědci, kteří v naprosté většině vypovídají poprvé, s obdivuhodným optimismem a humorem. Každé slovo je doloženo dosud neznámými, autentickými vizuálními materiály.

Cena setu (4 filmy x 90 minut) je 860 Kč včetně DPH. DVD si můžete objednat na dobírku na adrese: zapomenutetransporty@gmail.com. K ceně bude připočteno poštovné. Do objednávky, prosím, uveďte jméno a přesnou adresu dodání.

PENÍZE OD HITLERA

■ Švandovo divadlo (Praha 5) uvádí v lednu premiéru inscenace **Peníze od Hitlera**, adaptaci stejnojmenného románu Radky Denemarkové (cena Magnesia Litera za nejlepší prózu). V groteskně hořkém příběhu se ve dvou časových rovinách roku 1945 a 2005 odvíjí osud Gity Lauschmannové: dívky, která po návratu z koncentračního tábora zjistí, že nemá kam se vrátit a že zlá doba zdaleka neskončila, a ženy, která chce na sklonku života dosáhnout spravedlnosti.

Divadlo uvede hru v režii Michala Langa, v hlavní roli se představí Marie Málková. Lednová představení: 14., 19. a 22. 1. od 19.00. Více na svandovodivadlo.cz.

HISTORIE BUDOVY LAUDEROVÝCH ŠKOL

■ Při příležitosti dne otevřených dveří na gymnáziu Or chadaš se 25. listopadu 2009 uskutečnila vernisáž výstavy *Historie budovy Lauderových škol*. Její autorka, Kateřina Steinová, studentka 3. ročníku gymnázia, vytvořila během předchozích let dvě seminární práce, v nichž se jí podařilo shromáždit mnoho zajímavých informací o historii budovy, v níž se Lauderovy školy dnes nacházejí. Získala i řadu obrazových materiálů. Některé z informací i fotografií dosud nebyly nikde publikovány, např. fotografie dětí, které žily v sirotčinci za války, či počty obyvatel z tohoto období. Kateřina si při psaní textu vyzkoušela způsoby historikovy práce – od heuristiky, přes kritiku pramenů až po vlastní interpretaci zjištěného. Protože výsledek je opravdu zdařilý, připravila autorka, pobídnuta svými učiteli, malou výstavku s nejzajímavějšími informacemi, obrázky a fotografiemi. Všechny zájemce na ni tímto srdečně zveme.

Výstava je instalována v budově Lauderových škol v Belgické ulici až **do konce ledna**. Můžete na ní mimo jiné vidět fotografie učeben někdejšího sirotčince po přestavbě architektem Ehrmannem ve 20. a 30. letech, společnou fotografii dětí, jež žily v sirotčinci za války, či portrét Mílušky Eichnerové (Ilse Eichnerové-Reinerové), která si v době svého pobytu v tzv. „síráku“ (sirotčinci) psala deník, šťastnou náhodou zachovaný až do dnešních dní. Budeme vděční za jakoukoliv zpětnou vazbu i případné kontakty na pamětníky. Téma historie budovy Lauderových škol stále ještě není plně vyčerpáno. *Irena Poláková*

DNY OTEVŘENÝCH DVEŘÍ V CENTRU VIZUÁLNÍ HISTORIE MALACH

■ V letech 1994–1997 natočila americká *Shoah Foundation* 566 rozhovorů s pamětníky a svědky holokaustu v České republice a dalších 656 na Slovensku. V jejím digitálním archivu se dnes nachází 4557 interview s pamětníky pocházejícími z Československa (více informací naleznete na straně 3).

Svědectví jsou sice fyzicky uchovávána na Univerzitě Jižní Kalifornie (USC), ale univerzity a vzdělávací instituce mohou získat k archivu přístup: *Centrum vizuální historie Malach* na Karlově Univerzitě je v současné době jedním ze tří přístupových míst v Evropě, společně s Berlínem a Budapeští. Slavnostní otevření Centra Malach se bude konat **29. ledna 2010**, ale ještě než k němu dojde, rádi bychom k návštěvě pozvali ty, bez nichž by tento unikátní archiv nikdy neexistoval: tedy pamětníky a jejich rodiny.

Dny otevřených dveří se budou konat ve dnech **20.–22. ledna 2010**, k dispozici

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

bude několik terminálů umožňujících přístup k archivu USC Shoah Foundation.

Centrum vizuální historie Malach, společné pracoviště Ústavu formální a aplikované lingvistiky a knihovny MFF UK, se nachází v Praze, v knihovně Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy na Malostranském náměstí 25, v prvním patře. Svou případnou návštěvu, prosím, ohlaste paní Drahouškové na telefonním čísle 221 914 391 nebo 283 074 391, případně prostřednictvím e-mailu na: drahouškovil@knih.mff.cuni.cz. Buďte tak laskaví a návštěvu opravdu ohlaste, aby se nestalo, že na přístup k terminálu budete čekat. Centrum Malach se těší na vaši návštěvu. *mš*

VÝUKA MODERNÍ HEBREJŠTINY

■ Od **února 2010** otevíráme nový kurz hebrejštiny pro začátečníky. Přihlásit se můžete už nyní (www.ulpan.cz). Kurz bude probíhat 2x týdně v pondělí a ve středu od 17 do 18.30.

Ve školním roce 2009/2010 jsme otevřeli osm kurzů moderní hebrejštiny na pěti různých úrovních pokročilosti – od úplných začátečníků přes mírně pokročilé až po konverzační kurzy pro velmi pokročilé studenty. Po konzultaci je možné přihlásit se do již běžících kurzů. Výuka probíhá v učebnách v Belgické ulici v Praze 2. *ul*

WIZO

■ Vážené členky a příznivkyně, naše lednová schůze se koná dne **20. 1.** v Maiselově ulici. Výbor se sejde **13. 1.** v Jáchymově ulici. Těším se na vás v novém kalendářním roce. *zv*

OSLAVA SVÁTKU TU BIŠVAT

■ Vážení a milí přátelé, výbor KKL-JNF a rabinát ŽO Praha srdečně zve na pátek **29. ledna** do Maiselovy ulice 18, kde se v rámci šabatové večere uskuteční i seder Tu bišvat. Stravenky jsou stejné jako na šabat, o to však více můžete přispět na stromečky v Českém lese v Izraeli. *Zoša Vyoralová*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ SŽOV oznamuje svým členům a příznivcům, že schůze pléna se bude konat ve

čtvrtek **14. ledna** od 10.00 ve 3. patře radnice Židovské obce v Praze 1, Maiselova 18. Vyslechneme referát o osvobození východního Slovenska v roce 1944, zprávu o putovní výstavě *Židé v boji a v odboji* a výroční zprávu o naší činnosti v roce 2009. Společně popřejeme našim prosincovým a lednovým jubilentům. Je zajištěno ozvučení. Srdečně vás zveme!

Ing. Jaroslav Poskočil, předseda

SAR EL

■ Sochnut Praha oznamuje termín programu Sar El – dobrovolnická práce v Izraeli, a to od **7. 3. 2010**. Veškeré další informace získáte na adrese: zosa@email.cz. Těší se na Vás *Zoša Vyoralová*

HIDDEN CHILD

■ HCh Praha sděluje: Po provedených volbách byl zvolen nový výbor naší organizace. Předsedkyní byla znovu zvolena paní ing. Eva Neradová a místopředsedou pan Václav Choděra. Výbor organizace děkuje všem členům za hojnou účast při volbách. *vch*

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

(Vinohradská 159, Praha 10, koncertní sál)

- 6. 1. ve 14.30: *O hudební interpretaci* s prof. Zuzanou Růžičkovou.
- 12. 1. v 15.00: *České drama v letech 1945–1968* uvádí Mgr. Lea Skácelová (Spol. Parkinson).
- 26. 1. v 15.00: *Fotografie členů Parkinson klubu* (Spol. Parkinson).
- 27. 1. v 14.30: *Den památek obětí holokaustu*. David Peter, student rabínské učenosti v Jeruzalémě, promluví o Památníku obětí hrdinů *Jad vašem* v Jeruzalémě.
- 28. 1. od 15.00: *O svátku Tu bišvat* s rabinem Karolem Efraimem Sidonem (velká jídelna).

NAJDU PAMĚTNÍKY RABÍNA SICHERA?

■ Kdo jste znali vrchního rabína dr. **Gustava Sichera** (1880–1960), který působil v českých krajích a Praze, prosím, ozvěte se mi!

Chystám o jeho životě a poslání rabína knížku. Napište mi buď na pražskou židovskou obec – Maiselova 18, Praha 1, nebo mi zavolejte na mobil +420 606 859 223. Svými vzpomínkami a postřehy pomůžete dobré věci, aby rabín dr. Gustav Sicher nebyl zapomenut. *PhDr. Zuzana Peterová*

VÝZVA

■ Hledám kontakt na paní dr. **Vlastu Wassertmannovou**, naposledy bytem v Praze 6, Wolkrova ulice 5. Pokud nějaké informace máte, kontaktujte laskavě redakci RCh.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V **januáři** srdečně blahoželáme našim členom: pán Július Koval, nar. 6.1. – 77 rokov, a pani Šarlota Šťastná, nar. 24.1. – 96 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

V **januáři** blahoželáme týmto našim jubilantom: pán Tomáš Ascher – 74 rokov; pani Zuzana Bartová – 76 rokov; pani Božena Beerová – 84 rokov; pani Ing. Katarína Bendová – 81 rokov; pán RNDr. Ludovít Fischer – 70 rokov; pani PhMr. Magda Frkalová – 85 rokov; pani Eva Fundárková – 76 rokov; pani Agneša Horská – 86 rokov; pán Imrich Hrabovecký – 87 rokov; pani Dr. Lívia Hrozienčíková – 95 rokov; pani Hana Kardošová – 73 rokov; pani Katarína Lajčiaková – 73 rokov; pani Denisa Nikodemová – 74 rokov; pani Elena Poriezová – 88 rokov; pani Magda Stančíková – 88 rokov; pani Edita Tauberová-Zámečníková – 87 rokov; pani Alžbeta Veselá – 91 rokov, a pani Eleonóra Vítková – 81 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **lednu** oslavujú tito naši členové: pani Eva Dvorská, nar. 31.1. – 83 let; pani Bedřiška Felixová, nar. 17.1. – 74 let; pan Josef Fišer, nar. 7.1. – 73 let; pani Klára Hájková, nar. 8.1. – 32 let; pani Jana Kovalinková, nar. 17.1. – 26 let; pani Ruth Matiovská, nar. 30.1. – 78 let; pani Lenka Neumanová, nar. 7.1. – 28 let; pani Hedvika Rívalová, nar. 12.1. – 84 let; pan Hanuš Rohan, nar. 4.1. – 55 let; pan Richard Salzman, nar. 20.1. – 32 let, a pani Zuzana Wachtlová, nar. 25.1. – 89 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **lednu** srdečně blahopřejeme těmto jubilantům: pani Libuše Šancová, nar. 6.1. – 57 let; pani Pavla Kroupová, nar. 7.1. – 31 let; pan Vasyl Tyrpak, nar. 8.1. – 48 let; pan Martin Nezval, nar. 12.1. – 52 let; pan Petr Pechan, nar. 13.1. – 60; pani Milena Paterová, nar. 9.1. – 83 let; pani Jana Polišenská, nar. 19.1. – 28 let; pani Judita Kopřivová, nar. 19.1. – 59 let; pan David Chod, nar. 20.1. – 31 let; pan Jiří Velden, nar. 22.1. – 66 let; pani Kateryna Machek, nar. 24.1. – 40 let; pan Alexej Kirillov, nar. 24.1. – 20 let, a pani Nadá Micháľková, nar. 28.1. – 54 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Blahopřejeme: pani Doře Peškové, nar. 15.1. – 89 let, a pani Věře Sommerové, nar. 27.1. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

**ZPRÁVY
Z OBCÍ****ŽNO KOŠICE**

Blahoželáme našim **januárovým** jubilantom: pani PhMr. Žofia Spiegelová, nar. 13.1. – 92 rokov; pani Blanka Sternová, nar. 4.1. – 90 rokov; pán Eugen Hirsch, nar. 31.1. – 90 rokov; pán Koloman Martinovič, nar. 2.1. – 88 rokov; pani Deborah Grossmannová, nar. 14.1. – 88 rokov, a pani Magdaléna Kmenková, nar. 28.1. – 85 rokov. Milým oslávencom srdečne blahoželáme. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **lednu** oslavujú: pani Růžena Šlomovičová, nar. 11.1. – 85 let; pani Eva Křepelová, nar. 26.1. – 58 let, a pan JUDr. Petr Ptačovský, nar. 29.1. – 68 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **lednu** oslavujú: pan Rudolf Buxbaum, nar. 24.1. – 53 let; pani Hana Cvrkálová, nar. 24.1. – 63 let; pan Miloš Dobrý, nar. 31.1. – 87 let; pan Jiří Fišer, nar. 7.1. – 74 let; pani Jarmila Látalová, nar. 19.1. – 66 let, a pan Petr Ritter, nar. 20.1. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **lednu** oslaví narodeniny: pani Ingeborg Borošová, nar. 27.1. – 77 let; pani Dagmar Capinská, nar. 29.1. – 59 let; pan Jaromír Fuchs, nar. 11.1. – 63 let; pani Eva Gavorová, nar. 29.1. – 74 let; pani Milonka Golembiewská, nar. 11.1. – 85 let; pan Emil Melichar, nar. 22.1. – 85 let; pani Dagmar Pavlíková, nar. 4.1. – 72 let; pani Soňa Sonková, nar. 6.1. – 83 let, a pani Eva Strnadlová, nar. 6.1. – 68 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **lednu** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Jiří Ornstein, nar. 19.1. – 72 let, a pani Marcela Šimandlová, nar. 20.1. – 67 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **lednu** oslavujú narodeniny: pan Baruch Bernstein, nar. 22.1. – 86 let; pan Toman Brod, nar. 18.1. – 81 let; pan Imrich Feller, nar. 15.1. – 82 let; pani Alžběta Franková, nar. 18.1. – 92 let; pani Miriam Fuksová, nar. 23.1. – 81 let; pan Hanuš Gaertner, nar. 4.1. – 84 let; pan Zdeněk Herman, nar. 8.1. – 83 let; pan Jindřich Heřkovič, nar. 29.1. – 87 let; pani Hana Hildová, nar. 11.1. – 82 let; pani Věra Jurečková, nar. 13.1. – 87 let; pani Marta Kášová, nar. 21.1. – 88 let; pan Alexandr Kolář, nar. 1.1. – 75 let; pani Veronika Krutká, nar. 7.1. – 87 let; pani Eva Krupičková, nar. 1.1. – 83 let; pani Marianna Langerová, nar. 6.1. – 90 let; pani Edita Markvartová, nar. 12.1. – 89 let; pani Lisa Míková, nar. 31.1. – 88 let; pan Richard Müller, nar. 29.1. – 83 let; pani Markéta Pacovská, nar. 17.1. – 89 let; pani Zuzana Růžičková, nar. 14.1. – 83 let; pani Věra Schimmerlingová, nar. 26.1. – 85 let; pan Gustav Singer, nar. 21.1. – 96 let, a pan Alfred Ševčík, nar. 21.1. – 75 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 8. 12. 2009 zemřel pan Josef Salus ve věku 86 let. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

V **januáři** oslaví jubileum: pani Magda Weisová, nar. 20.1. – 88 rokov; pani Ing. Margita Eckhausová, nar. 20.1. – 52 rokov; pani Edita Tallová, nar. 15.1. – 92 rokov, a pán Bronislav Chudý, nar. 15.1. – 58 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V **januáři** majú sviatok narodenín: pani Edita Bakonyová, nar. 8.1. – 84 rokov, a pán MUDr. Tibor Gábor, nar. 14.1. – 83 roky. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **lednu** oslaví narodeniny tito naši členové: slečna Martina Kirilaková, nar. 8.1. – 31 let; pan Jan Váňa, nar. 14.1. – 34 let; pani Lucie Rolko-Nová, nar. 5.1. – 45 let; pan Jiří Ryvola, nar. 16.1. – 43 let; pani Anna Mertová, nar. 17.1. – 42 let; pani Dora Pešková, nar. 15.1. – 89 let, a pan Tomáš Štěpnička, nar. 30.1. – 56 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **lednu** oslaví své narodeniny pani Stanislava Hellerová, pani Eva Matějčková, pani Ing. Klára Pociďichová, a pan Ing. Miroslav Nebeský. Jmenovaným přeje celá obec hodně zdraví a osobní pohody. *Ad mea veesrim šana!*

ZEMŘEL CLAUDE LÉVI-STRAUSS

Dne 30. října 2009 zemřel ve věku 101 let významný francouzský kulturní antropolog Claude Lévi-Strauss. Proslavil se zejména výzkumy, které prováděl mezi domorodci v Brazílii, a knihou *Smutné tropy* (1955), v níž kombinuje fikci s filosofickými meditacemi a etnografickou analýzou obyvatelstva Amazonie. Věnoval se též úloze mýtů v náboženském myšlení národů, jež neznají písmo, a rozbořem záznamů amerických mýtů. Je autorem řady děl, např. *Rasa a dějiny*, v níž odsoudil jakoukoli podobu rasismu; *Strukturální antropologie*, *Myšlení přírodních národů*, *Totemismus dnes*.

Narodil se v Bruselu v židovské rodině, vyrostl ve Francii poblíž Versailles, kde jeho dědeček působil jako rabín a otec jako malíř portrétů. Claudeův pradědeček Isaac byl houslistou ve Štrasburku. Antropolog vzpomínal, že v pařížském Muzeu de Cluny byla před válkou vystavena rodinná sbírka judaik, jejíž část po okupaci Paříže uloupili nacisté.

IZRAEL A EKOLOGIE

Prosincový summit v Kodani o klimatických změnách měl ohlas i v Izraeli. Např. deník *Ha'arec* kritizoval neekologickou politiku premiéra Netanjahua: „Izrael nejenže neplánuje omezit emise kyslíčnicku uhlíčitěho, ale během příštích dvaceti let je hodlá naopak mnohokrát zvýšit.“ Rostoucí zájem lidí o čistotu ovzduší tu zatím ustupuje zájmům obchodním a snahy zabránit klimatické katastrofě se omezují na kampaně typu „zapalte během Chanuky o jednu svíčku méně a uchráníte ovzduší před dalšími 15 gramy kyslíčnicku uhlíčitěho“.

ZELENÝ ŠABAT

Britský vrchní rabín Jonathan Sacks také zareagoval na summit: vyzval, aby šabat, který se konal před jeho zahájením, byl věnován zamyšlení nad podmínkami životního prostředí a aby se Židé pomodlili za udržitelný způsob pro spotřebovávání energie. Jednašedesátiletý rabín prohlásil, že „existují rizika, která se nepodstupují, a jedním z nich je ohrožení samotné existence života na Zemi“.

ELIE WIESEL K MAĎARŮM

Nositel Nobelovy ceny za mír, spisovatel a přeživší šoa Elie Wiesel naléhavě vyzval maďarské politické vůdce, aby učinili víc pro boj proti rasismu a antisemitismu a aby zvážili zákaz popírání šoa v Maďarsku. K politikům hovořil na sympoziu nazvaném *Židovsko-maďarská solidarita*, jež se konalo ve zdejším parlamentu.

Wieselova žádost má své opodstatnění, neboť v posledních letech došlo v zemi

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Lévi-Strauss. Kresba Antonín Sládek.

k řadě násilných útoků proti Romům a v nedávných volbách zabodovala ultrapravicová xenofobní a antisemitská strana Jobbik.

ZKOUŠKY O ŠABATU

Brazilští studenti protestovali proti plánu uspořádat federální zkoušky na vysoké školy o šabat. V některých oblastech by tak pobožní židovští studenti ztratili možnost zapsat se na prestižní univerzity, jako například na státní vysokou školu v Riu de Janeiro. Univerzity, které financují jednotlivá města, federální zkoušky nevyžadují. Kvůli době zkoušek se konal dokonce soud: v prvním kole padl návrh, aby židovští studenti dělali zkoušky v sobotu po západu slunce; nejvyšší brazilský soud poté rozhodl, že zvláštní čas pro židovské studenty by nebyl v souladu s principem rovných zkouškových podmínek pro všechny uchazeče o studium.

UKRYTÍ ŽIDÉ A CHANUKA

V chanukovém týdnu byla v Polsku zdarma dostupná brožura s návodem, jak slavit Chanuka. Vydavatelem knížky a organizátorem její distribuce byl Michael Freund, zakladatel organizace Šavej Jisrael. Jejím cílem je hledat po celém světě „ztracené Židy“ a pomáhat jim nalézt vztah k judaismu a Izraeli. Šavej Jisrael se soustřeďuje na

lidi, kteří kvůli perzekuci Židů zpřetrhali svazky k původní víře, a na jejich potomky, kteří o tom, že jsou Židé, často ani nevědí. Kromě *anusim* – tajných Židů ve Španělsku, Portugalsku, Jižní Americe – a dalších skupin organizace připravuje programy pro Poláky, kteří za války a v době komunismu tajili své židovství, a pro jejich děti.

VZPOMÍNKA NA AFRICKÉ ŽIDY

Devátého prosince si v jeruzalémském památníku Jad vašem a v pařížském Památníku šoa připomněli 67 let od nacistického zátahu na tuniské Židy. Tunisko (na rozdíl od dalších kolonií vichystické Francie) bylo pod přímou německou okupací a platily tu protizhidské zákony: Židé byli donuceni nosit žluté hvězdy a zhruba 5 tisíc ze zdejší stotisícové populace bylo posláno do pracovních táborů; většina z deportovaných našťastí přežila. Je zajímavé, že z Tuniska pocházel první Arab, jenž byl za svou pomoc ohroženým Židům nominován na ocenění Spravedlivý mezi národy, Chaled Abdelwahab.

JIDIŠ KRÁL LEAR

V půli prosince si Newyorčané připomněli 75. výročí založení odboru, který mj. financoval jidiš divadla a jejich produkci a měl během krize zajišťovat práci nezaměstnaným hercům. Jedním z prvních představení, jež odbor podpořil, byla inscenace dramatu *Jidiš král Lear* od Jacoba Gordina z roku 1892, na jevišti převedená v roce 1935. Filmovou podobu hry pod názvem *Jiný Král Lear* natočil Harry Thomashefsky, syn známého jidiš herce Borise T. Král Lear má v Gordinově hře podobu židovského obchodníka z Vilna, který se rozhodne darovat svůj majetek dcerám a odstěhovat se do Palestiny. **am**

רוש חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 23. 12. 2009. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**